DE M. TERENTI VARRONIS DE LINGUA LATINA LIBRORUM CODICE FLORENTINO

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE

ACADEMIAE WILHELMAE ARGENTINENSIS

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

ADOLFUS GROTH
SUERINENSIS.

ARGENTORATI
APUD CAROLUM I. TRUEBNER.
MDCCCLXXX.

PRAEFATIO.

M. Terenti Varronis de lingua Latina librorum quae supersunt haud ita paucis codicibus servata ad nostram aetatem pervenerunt, quos omnes*) iamdudum inter viros doctos constat ex uno illo libro defluxisse, qui saeculo XI in Montis Casini monasterio litteris Langobardicis exaratus et deinde Florentiae in bibliotheca Marciana adservatus nunc Florentiae in bibliotheca Laurentiana plutei LI codex X est. Hunc librum, quem nota *F* significabo, anno MDXXI Petrus Victorius cum eo, quo utebatur, editionis principis exemplo contulit, in cuius fine haec leguntur: »Petrus Victorius ac Jacobus Diacetius contulimus cum vetusto codice ex divi Marci bibliotheca literis longobardis exarato, tanta diligentia sive potius morosa observatione, ut vel quae in eo corrupte legebantur, in hunc transtulerimus.«

His verbis confisus Leonh. Spengel Victorii lectiones ubique, perinde ac si ipsius codicis essent, in eam quam ipse paravit Varroniani operis editionem (a. 1826) transtulit. Nec tamen tantam illis fidem habere debebat. Etenim Victorius, qua erant illius saeculi homines in codicibus conferendis socordia, non solum sescenties libri scripturas ab editione principe discrepantes prorsus neglexit, verum etiam saepe codice obiter inspecto vel similes litteras permutavit vel compendia scripturae male intellexit.

*) nisi quod fragmentum quod dicunt Casinense quinti libri de urbe Roma locum continens ex alio vetustiore fonte excerptum videtur. Qua de re conf. Spengel, Ueber die Kritik pag. 481 sq.

Quare non mirum est iam Hieronymum Lagomarsinum, qui anno MDCCXL codicem Florentinum accuratius contulit, et postea alios viros doctos in eam adductos esse sententiam, ut negarent Victorianum illum librum eundem esse ac Laurentianum. Quae quidem opinio cum permultis aliis minutiis certo refutatur, quas a Victorio laudatas in nostro codice reperias, tum rubro aliquo puncto, de quo infra in adnot. ad 533, 14 verba faciam.

Lagomarsinus autem illo quidem diligentius, id quod supra monui, codicis scripturas enotavit, attamen quae passim ex eius collatione Niebuhr et Lachmann rettulerunt, ne ipsa quidem satis accurate ea quae in codice leguntur reddunt.

Itaque viri docti artem criticam in Varronianis libris exercendam omni certo fundamento tam diu carere consentiunt, quam diu nova Florentini codicis collatione destituti simus. Quam quidem ab Henrico Keil confectam possidet Leonh. Spengel (conf. Spengel, Ueber die Kritik p. 432), sed hic vir doctissimus et de Varrone optime meritus novam huius scriptoris editionem, quam per complura iam decennia in scriniis servat, iuris publici facere adhuc noluit.

Quam ob rem ego, cum anno 1877 occasione feliciter oblata per aliquot menses Florentiae morari mihi liceret, auctore et suasore Guilelmo Studemund bis illum codicem quam accuratissime potui cum Spengeliana editione contuli omnesque scripturae discrepantias in exemplo meo enotavi. Hanc autem editionem Muellerianae ideo praetuli, quia contextum Varronianum, qualis antiquitus traditus est, Spengel multo fidelius servavit, cum Mueller et suas et aliorum coniecturas sescentas in ordinem verborum receperit.

Deinde in patriam reversus ad hanc meam collationem ipsum illud editionis principis exemplum a Victorio cum codice collatum adhibui, quod cum nunc in bibliotheca regia Monacensi adservetur, ii qui huic praesunt benignissime mea causa Argentoratum transmiserunt. Atque iam laboris mei fructus in hoc libello ita composui, ut si quae verba editionis Spengelianae cum codice non prorsus concinerent, ad haec ubique ea adscriberem, quae pro iis in codice exstant. Ut autem

oculis statim percipiatur, quidnam mea collatio novi attulerit, omnibus iis lectionibus, quas iam Victorius recte in exemplo Monacensi enotaverat, litteram *V* addidi, eas autem, quas a Victorio prolatas in ipso codice non reperias, his uncinis ( ) inclusas adscripsi. Veluti ad verbum quod exstat in edit. Speng. p. 21 vers. 3 »quaerere« adscripsi »quare *V*« id est: iam Spengel auctore Victorio recte rettulit, pro illo »quaerere« codicem *F* habere »quare«. Contra quod scripsi ad 13, 9

»ἐτυμολογίαν] ethimologian (etymologian *V*)«

id significat Victorium ex codice enotasse »etymologian«, cum re vera ibi scriptum sit »ethimologian«. Praeterea si quid in codice legi ex Victorii silentio concludas propterea quod hic editionis principis scripturam non mutaverit, id his uncinis [ ] significavi ita, ut si consentiret edit. princ. cum codice, litteram [*V*], si discreparet, ipsam editionis princ. scripturam addita *V* littera illis uncinis saeptam adscriberem. Veluti quod habes 12, 4 »eam] ea [*V*]«, id significat pro Spengeliano »eam« in codice esse »ea«, idem autem cum iam in edit. princ. legeretur, Victorium non mutasse. Contra vocabulum »communi«, quod legitur 16, 8, in edit. princ. omissum est, nec Victorius quicquam notavit, ut cum Spengelio crederes illud etiam in codice omissum esse. Attamen illud ibi legitur, nisi quod, sicut saepe, una *m* littera scriptum est. Id ergo significavi hoc modo »16, 8 communi] comuni [*om.* *V*]«. Similiter 30, 5 ubi ego adnotavi »qui prope] *sic F* [quippe *V*]« codex quidem recte praebet »qui prope«, Victorius autem id quod in edit. princ. exstat »quippe« non mutavit itaque Spengel bonam illam lectionem non nisi deterioribus codicibus fulciri opinatus est. Nonnumquam etiam Spengel ipsas Victorii lectiones in editionem suam minus accurate transtulit, cuiusmodi locos asterisco *V* litterae addito signavi. Veluti id quod adnotavi ad 259, 9 »quo] qui *V**« significat bonam lectionem *qui*, quam Spengel ex uno codice Havniensi affert, in Florentino quoque libro inveniri, idque Victorium recte enotasse. Ubi denique variae codicis scripturae nihil adieci, ibi Victorii lectio eadem est atque lemma, i. e. verbum ex contextu Spengeliano exscriptum. Veluti

15, 2 codex praebet *qua*, Victorius autem editionis principis lectionem *quam* non mutavit. Itaque ego nihil nisi »quam] qua« enotavi.

Sed haec hactenus. Iam cum omnia quae ad Florentini libri condicionem atque indolem pertinent, satis dilucide exposuerit Spengel (Ueber die Kritik p. 433 sqq.), illa hic praeterire licet.*) Restat, ut pauca dicam de variis vitiorum generibus, quibus Varronis de ling. Lat. libri adeo scatent, ut vix alterum habeamus veterem auctorem, cuius opera aeque deformata sint. Atque primum id certissimum est, quod iam monuit Spengel (De emend. rat. p. 7), eum qui codicem *F* exaravit, cum archetypum suum fidelissime depingeret, abstinuisse omnino a sanandis sescentis illis verborum monstris, quorum interpolati posterioris temporis codices vix ullum integrum reliquerunt. Rectissime igitur mihi Spengel l. l. sic iudicasse videtur: »Quod si iam Florentinus eam censuram perpessus esset, nemo verum investigando et coniectando reperire posset; nunc vero cum verba misere corrupta a librario cum fide sint depicta, in emendando via et ratione progredi, et quo magis quis ingenio et industria pollet, eo felicius veram auctoris manum restituere licet; quae enim insunt interpolationes, cum explicandi causa vocabulum saepius invita Minerva adderent, casu magis quam consilio ex margine illatas esse dixeris.«

Sed etiamsi librarius quae legere sibi videretur, ea recte describere sedulo studuit, tamen non minus certa ratione demonstrari potest illum permulta quae in archetypo recte scripta essent, non recte expedivisse.

Quisquis enim paulo diligentius hos de lingua Latina libros legerit, mox animadvertet non pauca menda in eos

*) Qui loci in codice Florentino nunc propter atramenti pallorem parum certo legi possint, ut singillatim exponam, a me impetrare non possum, ne nimio taedio lectores enicem. Plura ut legat, ei continget, si cui chemicis medicamentis uti licebit. Sane aliquot locis, qui nunc aut omnino legi non possunt aut difficillime leguntur, recentiora apographa multifariam inter se discrepant, quoniam iam illa aetate, qua haec apographa confecta sunt, scriptura nimis expalluit.

irrepsisse propter certas quasdam litteras saepe inter se commutatas. Unde satis apparet eas in archetypo tam similiter scriptas fuisse, ut librarius facile aliam pro alia legeret. Itaque hoc uberi vitiorum fonte accuratius cognito multos locos emendari posse consentaneum est qui adhuc medicina egeant.

Monuit igitur O. Mueller in editionis a se curatae praefat. p. XXII eiusmodi »literarum commutationes, quae in libris nostris saepissime reperiantur, esse inter *t* et *c*, etiam inter *t* et *l*, inter *c* et *g*, inter *l* et *i* atque *t* et *i*, inter *n* et *u*, inter *m* et *in* vel *iu* atque *nu* et *mi*, inter *ae* et *e*, inter *a* et *u*, inter *ii* et *u*, inter *b* et *u*.« Quo loco Mueller vitia ex eloquio vulgari orta cum vitiis e litterarum similitudine natis commiscuit.

Praeter has quas Mueller protulit etiam aliae litterarum commutationes saepius in his libris occurrunt, quarum nonnulla liceat exempla componere. Atque statim in iis quae sequuntur ubique ad codicis scripturas *inclinatis* litteris notatas adscribam ea quae ipse Varro scripsisse videtur. His traditae lectionis correctionibus, nisi in editionum contextum et a Spengelio et a Muellero pro certis receptae sunt, nomina addam auctorum, ea autem, quae ipse conieci, asterisco notabo. Ceterum non alienum visum est eiusmodi quoque exempla afferre, in quibus ipse librarius errore suo cognito rectam scripturam restituit.

Habes ergo permutatas *i* et *u* litteras e. g. in his locis:

306, 2 *locis*	locus
307, 7 *ibi*	ubi (Spengel)
colludit	collidit (Mueller)
390, 3 *solita*	soluta
447, 6 *albussumus* (corr.)	albissumus

Litteras *a* et *i* in his libris sicut alibi saepe commutatas esse iam monuit C. F. W. Mueller (Zeitschr. f. d. Gymn.-Wesen XIX p. 868). Eius exempla sunt haec:

16, 2 *indigare* (corr.)	indagare
61, 6 *tatiensium*	Titiensium*
77, 1 *ceteras aquas*	ceteris aquis
112, 4 *suilli* (corr.)	suilla

112,	4	*illis*	aliis (O. Mueller)
		hinc	hanc
268,	1	*inquisitionis*	anquisitionis
305,	7	*locas* (corr.)	locis
310,	3	*hostiis*	hostias (Mueller)
348,	2	*astriba*	Astraba
382,	4	*geritur*	geratur (Christ, Philol. XVI 464)
396,	1	*illa*	illi (Aldus)
418,	10	*omnia liberalia*	nomina uirilia
449,	8	*pauperi* (corr.)	paupera
472,	2	*reddat*	reddit (Vertranius)
501,	6	*uocabula*	uocabuli
548,	10	*eas*	eis

Deinde *i* littera saepe commutata est cum *e*, veluti:

44,	1	*cadet*	cadit (Pape)
64,	5	*parere*	parire
68,	4	*testes*	testis
68,	8	*uincere*	uincire
92,	5	*subsidete*	subsidite
110,	5	*similixulas*	semilixulas
120,	3	*minuti* (corr.)	minute
247,	7	*dispondisse*	despondisse
268,	2	*quaestores*	quaestoris
269,	4	*colligam*	collegam
		rogis	roges (Mueller)
319,	6	*hosteae* (corr.)	hostiae
332,	8	*memorari*	memorare
350,	7	*circum*	ceruum
360,	6	*euripeden*	Euripidem
	7	*euripedes*	Euripides
406,	7	*dicitur*	dicetur
412,	1	*accidit*	accedit
424,	1	*iam*	eam (Lachmann)
	2	*iniam*	in eam (Spengel)
431,	4	*auele* (corr.)	auile
	7	*uenet*	uenit
443,	5	*si*	se*

486, 9	*simile*	simili
490, 9	*simili* (corr.)	simile
498, 5	*mares*	maris (Mueller)
528, 6	*legerem*	legi, rem (C. F. W. Mueller)
540, 6	*conficissent*	confecissent
550, 9	*exegi*	exigi
571, 5	*midici*	medici

Inter *i* et *o* habes hasce permutationes:

18, 4	*aretofodinae*	argentifodinae*
77, 2	*comitiis*	Commotiae
429, 6	*sponsiora*	spinosiora
464, 5	*dioros*	Dioris
533, 14	*sacrifici*	sacrifico
542, 7	*firma*	forma
571, 5	*aegrotos*	aegrotis

Litterae *e* et *o* his locis commutatae sunt:

24, 6	*agrosium*	agrestem (Stuenkel)
91, 2	*graeco* (corr.)	graece
94, 2	*cornu uo*	cornuue (Mueller)
103, 4	*corui*	gerui
113, 4	*iuro*	iure
117, 4	*colerent*	colore ut (Lachmann)
321, 2	*polio*	Pelio
337, 9	*stipateres*	stipatores
339, 2	*cemetria*	Commotria (Turnebus)
352, 5	*federe*	fodere (Mueller)
370, 5	*promis*	premis
377, 4	*est stare*	fossari (Mueller)
435, 8	*uenerunt de*	uenor unde
562, 9	*logo*	lego

In distinguendis *e*, *ae* (id est *ę*), *oe* litteris Florentino codici omnino nulla fides tribuenda est, quam ob rem plerumque supervacuum habui varias lectiones huc spectantes in hoc libello enotare. Verbi causa legitur 20, 5 *caepit* pro *coepit;* 20, 8 *egrotamus* pro *aegrotamus;* 22, 6 *compraehensa* (sic fere ubique); 24, 1 *que* pro *quae;* 28, 1 *querere;* 31, 4 *Greci* (sic constanter); 34, 4 *a Preneste Praenestinus;* multa similia.

Saepissime etiam hae litterae (*e* et *ae*) commutatae sunt cum *a*, cuius rei haec habeo exempla:

20, 8	*fecit*	facit
21, 3	*quare*	quaerere
26, 5	*natura*	naturae
52, 7	*quaetriceps*	quarticeps (Mueller)
57, 5	*uiminata*	uimineta (Vulg.)
90, 7	*peregra* (corr.)	peregre
123, 3	*rutundae factae* (corr.)	rutunda facta
239, 9	*ducare*	ducere
246, 2	*ceterae*	cetera
250, 8	*cauari*	caueri
287, 6	*auspicendo*	auspicando*
303, 8	*terra* (corr.)	terrae
320, 8	*appellata* (corr.)	appellatae
380, 10	*facere*	fecere
412, 4	*tunica*	tunicae
424, 5	*quidem*	quidam
430, 11	*tibura*	Tibure
443, 4	*melicerte*	Melicerta
481, 4	*tempore*	tempora.
493, 3	*quaternos*	quae ternos
495, 13	*metelle*	Metella
496, 6	*apta*	apte
497, 3	*discrimine*	discrimina
507, 10	*scalem* (corr.)	scalam
522, 2	*miliaria*	miliariae
551, 2	*conferetur*	conferatur
557, 4	*genere*	genera

Praeter has similesque litterarum sonorumve permutationes non pauca menda ideo in codicem nostrum irrepsisse videntur, quod librarius notas sollemnes, quibus archetypum abundasse Mueller satis comprobavit, male intellexit. Quod vitiorum genus cum iam Mueller (p. XXII sqq.) diligenter perlustraverit, unum habeo quod addam: in fine verborum non solum *m* litteram, verum etiam alias terminationes, inprimis *s, t, nt, tur, ntur* totiens in nostro codice aut omissas

aut perperam additas aut inter se permutatas esse, ut veri sit simillimum eas in archetypo per compendia scriptas fuisse. Non necessarium videtur de *m* littera testimonia afferre; reliquorum, quae posui, haec habeo exempla:

278, 2	*tri*	tris
322, 9	*quo*	quos
343, 8	*gladios*	glandio
359, 2	*transuersum*	transuersus
368, 1	*proximo libro*	proximis libris (Wilmanns p. 30)
401, 15	*ea*	eas
410, 5	*obscurum*	obscurus
	longi	longus
413, 6	*usus*	usu
440, 9	*patricos*	patrico
467, 1	*rationes*	ratione
474, 8	*suis*	sui
480, 5	*ea*	eas
490, 1	*qui*	quis
522, 4	*minores*	minorem
583, 9	*accium* (corr.)	Accius
586, 10	*omnem*	omnes
23, 3	*fuerint*	fuerit
28, 9	*continent* (corr.)	continet
44, 5	*ambitent* (corr.)	ambit et
90, 6	*attemptasset*	attemptassent
97, 9	*esse*	esset (Vulg.)
99, 1	*parabantur* (corr.)	parabant
123, 2	*erant*	erat
272, 5	*lustraret*	lustrare (Gronov.)
274, 2	*fiebat*	fiebant
282, 5	*posuissent*	posuisset
293, 4	*sit*	sint
354, 8	*axet* (corr.)	axem
376, 2	*ferret*	ferre
384, 2	*facias*	faciat
386, 8	*sit*	sint
388, 2	*rescripserint*	rescripserim

388, 3	*reliquerint*	reliquerim
401, 7	*scribi*	scribit
415, 1	*essent*	esset
426, 4	*habet* (corr.)	habent
431, 8	*esset* (corr.)	essent
435, 10	*habentur*	habent
438, 5	*essent*	esset
439, 3	*essent*	esse
6	*dicat*	dicant
440, 5	*essent*	esset
10	*dicuntur*	dicatur
443, 5	*solueret*	soluere*
449, 10	*esse*	essent
458, 1	*iubet*	iubent
459, 13	*possit*	possint
461, 9	*erat*	errant
469, 1	*restituantur*	restituatur
478, 5	*uidet*	uident
483, 1	*designentur*	designetur
484, 10	*significat* (corr.)	significant
487, 2	*uideant* (corr.)	uideantur
504, 8	*habet*	habent
507, 4	*scaterent*	scateret
527, 13	*possit*	possint
532, 3	*discrepant*	discrepat
534, 8	*mendunt* (corr.)	mendum
535, 1	*lauant*	lauat*
3	*laua*	lauat
542, 6	*absoluerim*	absoluerit
544, 8	*continent*	continentur
549, 2	*esset*	essent
561, 2	*ignorent*	ignores (Aldus)
565, 9	*uocantur*	uocatur
576, 6	*proficiscantur*	proficiscatur
578, 7	*possint*	possit (Mueller)
581, 14	*subiungatur*	subiungantur

Satis constat antiquissimum illum codicem, ex quo noster defluxit, ita exaratum fuisse, ut litterae in initio et fine vocabulorum quam minimis spatiis disiunctae essent (conf. Mueller p. XXII). Itaque veri non dissimile est notas illas sollemnes, de quibus modo scripsi, interdum etiam in mediis verbis adhibitas fuisse. Quam ob rem eaedem litterae, quas in fine vocabulorum tam foede vitiatas esse vidimus, nonnunquam, dummodo praecedant vocales, idem perpessae sunt in medio verbo vel etiam in ipso initio verbi. Quod quidem concludi potest ex hisce exemplis:

53, 1	*cerionia*	cerimonia (Becker; cf. Spengel, Philol. XXXII 98)
66, 6	*exius*	exitus
272, 1	*illicitum* (corr.)	illicium
307, 2	*piplae id est*	Pimpleiades
339, 2	*cemetria*	Commotria (Ribbeck)
400, 3	*dum cenatur* (corr.)	duce natura
414, 3	*sibellum*	simpulum*
435, 1	*teporis*	temporis

Litteram *s* eo compendio notatam fuisse, quod cum *i* coniunctum figuram effecerit litterae *e* simillimam, hisce ostenditur permutationibus:

31, 3	*cum ·is·*	cum E*
77, 2	*comitiis*	Commotiae
114, 3	*suere*	sueris*
336, 8	*tabulis*	tabulae*
345, 4	*schenicolis*	schoenicolae
426, 1	*decretis*	discretis (Augustin.)
458, 12	*copulae* (corr.)	copulis
545, 13	*simile* (corr.)	similis
565, 9	*proportione*	proportionis (Wilmanns)

Pauca supersunt quae addam de collationis meae modo et ratione. Atque primum omnes scripturae discrepantias in hoc libello ita enotavi, ut siqua novanda viderentur in eo contextu Varroniano, quem Spengeliana editio exhibet, verba restituenda **crassioribus** litteris distinguerem. Veluti quod scripsi ad 51, 8 »mortem] **obitum**« id significat mihi pro

vocabulo *mortem*, quod in editione Spengeliana legitur, codicis lectionem *obitum* in ipso verborum Varronianorum contextu restituendam videri.

Orthographica quoque ex *F* omnia accurate exscripsi nec fere tacui, nisi istas *e*, *ae*, *oe* litterarum commutationes, de quibus supra dictum est, praeterea autem haec quae tam constanter in codice scripta sunt, ut hoc loco ea congesta sub uno aspectu ponere commodius visum sit: Constanter igitur in *F* scribuntur *quattuor* et *litterae* et reliqui huius vocabuli casus (nisi quod 14, 5 scriptum est *literis*). Deinde *quom*, *quoius*, similes formae, quas recentiores codices saepissime restituerunt, in *F* non leguntur nisi aliquotiens in posterioribus libris. Habes enim 423, 12 *quoius*; 442, 5 *quor*[cur]; 443, 8 *quom*[con]; 444, 8 *quor*[cur]; 487, 3 *quoius*; 545, 11 *quoius*.

In adnotatione adscripsi omnes eas virorum doctorum coniecturas, quibus nova quam institui collatione codicis plus minusve probabilitatis accedere videretur. Itaque sescenties Odofredi Muelleri nomen ibi invenies, qui mira sagacitate saepissime eas scripturas e deterioribus libris depromptas in ordinem reposuit, quas ego in communi illorum fonte repperi.

Nonnunquam ipse conatus sum corrupto alicui loco medicinam adhibere. Quarum tamen coniecturarum si unam modo aut alteram viris doctis probavero, satis habebo. Nam ii sunt hi libri Varroniani, in quibus emendandis etiam doctissimi viri multifariam erraverint.

Libros et commentationes, quibus in hoc opusculo conscribendo praeter Spengelii et Muelleri editiones praecipue usus sum, hic posui:

L. Spengel, Emendationum Varronianarum specimen I. Monachii 1830,

idem, Ueber die Kritik der Varronischen Bücher de lingua Latina (in Actis Academiae Reg. Bavar. class. philos.-philolog. vol. VII 1855, p. 431—482),

idem, Commentatio de emendanda ratione librorum M. Terenti Varronis de lingua Latina. Monachii 1858,

idem in Philologo Gottingensi XVII p. 288—306; XXXII p. 92—105.

W. Pape in »Zeitschrift für die Alterthumswissenschaft« I 1834, p. 211—228.

W. Christ in Philol. Gott. XVI p. 450—464; XVII p. 59—63.

C. F. W. Mueller in »Zeitschrift für das Gymnasialwesen« XIX p. 421—424; 792—800; 867—874.

Aug. Wilmanns, De M. Terenti Varronis libris grammaticis. Berol. 1864.

H. Kettner, Kritische Bemerkungen zu Varro. Halle 1868.

Lud. Stuenkel, De Varroniana verborum formatione. Argentorati 1875.

Aug. Mueller, De priscis verborum formis Varronianis. Halis Saxonum 1877.

Reliquos libros, quos passim adhibui, suo quemque loco laudavi.

VARIETAS LECTIONIS.

pag. 3 M · TERENTI UARRONIS · DELINGUA LATINA · DE DISCIPLINA ORIGINVM · VERBORVM · AD CICERONEM LIBER · IIII · EXPLICIT · INC · LIB · V · ‖ 12, 4 ἐτυμολογικήν] ethimologicen [1]) (etymologicen *V*) ‖ eam] ea [*V*] ‖ 13, 1 quom unius] cui unius [*V**] ‖ 3 quom quaeritur] cum sequitur [*V*] ‖ ostenditur] hostenditur ‖ 4 pertendendo] pertendo [*V*] ‖ 5 quom] cum [2]) [*V*] ‖ 9 ἐτυμολογίαν] ethimologiam (etymologian *V*) ‖ περὶ σημαινομένων] *ΠΕΡChΜΑΙΝΟΜΕΝΟΝ V* ‖ 14, 1 exilius] *corr. ex* exillius, *ut vid.* [ex illis *V**] ‖ obscuriora] *corr. ex* oscuriora ‖ 2 extat] **exstat** ‖ 15, 1 impos] ineos [3]) ‖ 2 quam] qua ‖ impotem] impotentem [*V*] ‖ 3 pos, quam] postquam [*V*] ‖ impos] in pos [3]) ‖ pos] *corr. ex* pons ‖ 16, 1 fugitiua] *corr.*[4]) *ex* fugiua [5]) ‖ 2 indagare] *corr.*[4]) *ex* indigare ‖ 3 si quivero] *corr.*[4]) *ex* siqui ero [6]) ‖ mediocreis] me-

---

[1]) De vocabulorum graecorum apud Varronem forma cf. O. Mueller pag. XXXIX, Stuenkel l. l. p. 5, Aug. Mueller l. l. p. 32 sqq. ‖ [2]) sic constanter in codice scriptum est, quod non amplius enotabo ‖ [3]) his litteris subesse videtur *inpos*, quae quidem forma alibi in codice *F* non legitur ‖ [4]) litterae *ti*, *a*, *v* a posteriore manu videntur superscriptae esse, quamquam suo iure Spengel (Ueber die Kritik, p. 434) haec tradit: »Von späterer Hand ist der Text unberührt geblieben, und selbst die wenigen Aenderungen und übergeschriebenen Buchstaben, bei denen man zweifeln kann, ob sie vom Schreiber oder von zweiter Hand herrühren, sind vielleicht alle von erster Hand« ‖ [5]) inter *fugitiua* et *secuta* nulla interpunctio exstat; fortasse legendum est: *illa, quae iam maioribus nostris ademit* **obliuio, fugitiua saecula** ‖ [6]) legendum est **si quiero** Rectissime enim Spengel (Emendat. Varron. spec. I p. 5) Varronem verborum, ubi fieri possit, brevissimam et contractam formam praebere docet idque tot comprobari locis, ut paucissimi qui

diocris || 16, 6 obiecta] oblecta, *ut vid.* || 7 et veterum] **ac ueterum**[7] || 8 communi] comuni[8]) [*om.* *V*] || literarum] **litterarum**[9]) *corr. ex* literarum || 9 commutatio] *sic* *F* [conmutatio *V*] || 17, 1 se scrutari] scrutari || 4 adtractionem] tractationem[10]) || 5 syllabarum] sillabarum || 7 commonendum] **ammonendum** || 18, 2 quatuor] **quattuor**[11]) || 3 primus] **infimus**[12]) || etiam populus] populus etiam || 4 aurifodinae] aretofodinae[13]) || 5 escendit] descendit [*V*] || 19, 2 Pacuvi] pacui[14]), *ut vid.* [parui *V*] || 5 incurvicervicum] inceruiceruicum *V* || 20, 2 clamyde] clamide || brachium] bacchium[15]) || 3 escendens] **ascendens**[16]) [*V*] || 6 aditus] aditum[17]) *corr. ex* aditus || 8 facit]

---

obstent ad illorum normam mutandi sint. Similiter H. Kettner l. l. p. 1 sq. Eiusmodi autem formas non contractas in codice *F* has tantum inveni: 263, 1 *auspicauerit* in loco ex tabulis censoriis excerpto et 549, 8 *uitauerunt*, praeterea 397, 5 *imposiuerunt*, qua de forma conf. not. ad 97, 5. Victorius 237, 5 in loco nunc cum secundo quaternione perdito formam *nouissent* in editione principe scriptam non mutavit. Iis autem, quos Spengel l. l. citavit, locis codex recte exhibet 285, 6 *nequierit* et 507, 1 *consuerunt* || 7) sic scripsit recentiores codices secutus O. Mueller suadente iam Spengelio (p. 662) || 8) in codice Florentino *comunis* etc. constanter (numeravi 22 locos) scribitur per unam *m* litteram; semel (20, 4) *communi* scriptum est || 9) sic constanter *F*, nisi quod 14, 5 *literis* scriptum est || 10) scribendum videtur vel *translationem* vel *transiectionem*. Utrumque vocabulum significat metathesin, de qua una ni fallor hic cogitari potest. *translatio*, quod vocabulum ad traditam lectionem paulo propius accedit, legitur apud Diom. II p. 442, 31 et apud Donat. III p. 397, 2; *transiectio* occurrit apud Cornificium IV 21, 29 || 11) sic constanter || 12) restituit Mueller suadente Spengelio (p. 662) || 13) *cretifodinae* coni. Turnebus probavitque Spengel (p. 662), *arenifodinae* scripsit Mueller. Mihi autem paulo probabilius videtur esse **argentifodinae.** Conf. 504, 1 ubi per similem errorem librarius *aceto* pro *argento* scripsit; 437, 6 *ubi fodiatur argentum, argentifodinas dici;* Varr. R. R. I 2, 22 || 14) hoc nomen in codice constanter (nisi quod 27, 5 et 342, 3 exstat *Pacuuius*) una *u* littera scriptum est, id quod Victorius nusquam notavit. Habes ergo: *Pacuius* 66, 2; 273, 3; 304, 8; 356, 4. *Pacui* praeter hunc locum 307, 9. *Pacuium* 364, 4; 365, 5; 368, 3; 378, 2. Varroni hanc scripturam vindicavit Lachmann in Lucr. V 679 p. 306. Conf. etiam Aug. Mueller l. l. p. 18 || 15) scribendum est **bracchium** || 16) sic O. Mueller || 17) fortasse cum Scioppio **adytum** *et initia regis* legendum est

fecit [*V*] || 20, 11 ad Aristophanis] *corr. ex* adristophanes *man. sec., ut vid.* || Cleanthis] cleantis [*V*] || 21, 2 sint ficta] *sic F* [significant *V*] || 3 quaerere] quare *V* || 7 rege] *om. in contextu, sed in marg. add. man. pr.* || 8 Liuio] *sic corr., ut vid., ex* Libio || 9 tripartita] **tripertita**[18] || 22, 9 diem et noctem] *corr. ex* noctem et diem [noctem et diem *V**] || 12 quadripartitio] **quadripertitio** || 23, 2 quadripartita] **quadripertita** || 3 fuerit] fuerint [*V*] || enim] animi [*V*] || 5 ubi is] *corr. ex* ubi his || 7 quod] *corr. ex* quot, *ut vid.* || 8 horum enim] enim horum || 24, 1 quis ... locis] quis locis *V* || 5 prodiere] **prodierunt**[19] || 6 agrosum] agrosium[20] *V* || agricolam] *corr. ex* agrigolam, *ut vid.* || 25, 2 conlocatum] **collocatum** [*V**] || 5 quoiquam] cuiquam [*V*] || 8 moero] muro (*ut vid.*) [*V*] || 9 quidquam] quidque *V* || 26, 1 consistit] constitit || 2 pretium[21]] *sic F* [precium *V*] || inde locarium] inlocarium *V* || 5 naturae] natura *V* || 6 caelum et terra] terra et | caelum[22] [*V**] || 27, 2 in qua etiam] in quo etiam *V* || 4 dicitur duobus modis] *om. F* [*V*] || 5 dicit quom demonstrat] **cum demonstrat dicit**[23] [*V**] || 11 bipartita] **bipertita** || 12 unius] unum *V* || 28, 2 caelatum] celatum (coelatum *V*) || 3 a contrario] **contrario**[24] *V* || 6 potuit] ab eo[25] potuit || 8 cavum]

---

18) sic constanter huiusmodi vocabula scripta sunt || 19) recte docet Spengel (Ueber die Kritik, p. 477): »Die Form des Perf. auf *ere* hat Victorius einige Male aus *F* eigens statt *erunt* angeführt, doch nur irrthümlich, die Sigle ist *erunt,* nicht *ere.*« Eadem enim, quae in his formis exstat, nota sollemni librarius usus est in exarandis verbis 383, 5 *iurarunt;* 408, 6 *uocarunt;* 535, 14 *asserunt.* Uno loco 554, 5 perscriptum est *reliquere*, sed hunc corruptum esse iam diu constat || 20) restituendum esse **agrestem** bene perspexit Lud. Stuenkel l. l. p. 50 || 21) monendum est *ti* litteras sequente vocali in *F* proprio quodam compendio scripturae notari, quod fere nusquam cum *ci* commutatum est. Victorius tamen admodum ea confudit. Itaque *F* e. g. hasce praebet formas: 47, 5 *translaticio;* 51, 8 *suspicione;* 58, 6 *mucialis;* 89, 9 *fetiales;* 271, 7 *contio;* 572, 2 *pronuntiare;* 579, 6 *inpositiciis.* Perperam scriptum est 394, 4 *impositiia* in loco satis corrupto || 22) lineola illa significat particula *et* in codice versum terminari || 23) sic iam Mueller haec verba collocavit suadente Spengelio (p. 663) || 24) restituit Mueller || 25) fortasse haec verba restituenda, ea autem quae praecedunt *de celando* ut glossema delenda sunt

chouum (choum *V*) || 28, 9 continet] *corr. ex* continent || 10 Andromeda] androma, *deinde lacuna unius litterae* [Andromacha *V*] || nocti : quae] noctique [*V*] || 29, 3 Agamemnon] **agamemno**[26]) || 4 clupeo] clipeo [*V*] || 5 clupeum] clipeum [*V*] || cavationem] ua . . tionem, *inter* ua *et* tionem *duae fere litterae deletae esse videntur* [nationem *V*] || 30, 1 cavum] cauium || sit ortum] sic ortum || 2 Hesiodum] esiodum || 4 itaque terra] ·itaque **tera** || 5 communis] comunis || qui prope] *sic F* [quippe *V*] || 6 territorium] teritorium || 8 in messe] in **messi** || 31, 1 quo teritur] **qui**[27]) teritur [quod teritur *V*] || 2 parteis] partis || iter] item[28]) || 3 cum his] cum ·is·[29]) || Latio] latino *corr. ex* latio, *ut vid.* || 5 pote vel illinc] *ποτε νεℌlℌνc·*[30]) || in Palatium venit] **uenit in palatium** [*V* *] || 6 via si quidem] uias quidem *V* || 32, 2 ambitus est] ambituster[31]), *ut vid.* || 3 XII] duodecim [*V* *] || 5 tera terra] *corr. ex* terra terra, *ut vid.* || 33, 2 sit obrutus] **obrutus**[32]) || quod Romanus] quiromanus[33]) || 3 sepulcrum] sepulchrum || 5 humo] homo [*V* *] || opertus] **opertum** || 6 quoad] **quod**[34]) [*V*] || 7 humum .... ut] humum ut [*V*] || 34, 1 declinata] **declinato**[35]) [*V*] || Appulia] apuli *corr. ex* apulia [Apulia *V* *] || 2 Tusci] tuscia [*V*] || 8 Romulo] romo *V* || Gabiis] **gabis**[36]) *V* || 35, 2 a pro-

---

26) conf. Aug. Mueller l. l. p. 33 || 27) sic Mueller || 28) collatis iis, quae Varro p. 30 de origine vocabuli *territorium* protulit, dubito annon hic scribendum sit: *quod eae partes* **prope iter** *limitare* **item** *maxime teruntur* || 29) *is* fortasse, sicut saepe, pro e scriptum est (conf. praefat.) itaque etiam vocabulum *termen* servari potest nec necessarium est, cum Spengelio (Ueber d. Kritik p. 466) scribere: *hoc cum I... dicitur, ... non terminus, sed terimen* || 30) Spengel, De emend. rat. p. 7 haec ex libro maioribus litteris exarato descripta esse suspicatur. Putavit enim, ni fallor, librarius his litteris Graeca verba subesse, quam ob rem etiam in margine *gr* adscripsit, quo signo constanter verba Graecis litteris exarata notavit || 31) an latet in *ter* litteris substantivum *iter* vel genuinum vel ex glossemate natum? || 32) verbum *sit* iam Mueller (p. 271) delevit || 33) fortasse scribendum est *ab eo,* **si** *qui Romanus combustus* **et** *in sepulcrum eius abiecta gleba non est* || 34) hanc formam ex *quoad* contractam Varroni tribuendam esse probavit Kettner l. l. p. 11 || 35) sic Mueller || 36) *Gabis* recepit Mueller, Varronem haec et similia »ex vulgari sermone contractionis amantissimo« retinuisse docens. Cuius contractionis praeter ea quae ipse

grediendo] *corr. ex* progrediendo ‖ 35, 6 incertus is ager] **incertus is**[37]) ‖ 36, 1 alii quod] aliquod *V* ‖ 2 ἀγρόν] ·*ΑΓΡΟ*· ‖ 5 CXX] centum uiginti, *item paulo post* ‖ 7 XII] duodecim ‖ actum] *sic corrrectum ex* actus, *ut videtur* ‖ 37, 1 primo a] prima [*V*] ‖ 2 tribus] tribus actibus [*V*] ‖ 3 vehebant] uehebant actus (uehebantur actus *V*) ‖ 4 quo fructus] quod fructus [*V*] ‖ convehebantur] **conuehebant**[38]) ‖ 5 ab itu] ab habitu *V*] ‖ 7 eo quod] *om. F V* ‖ 9 proxima] proxuma ‖ superiora] superiora **loca**[39]) [*V* *] ‖ 38, 3 νομάς] *NhMh*[40]) ‖ 4 pecudum] pecodum ‖ 9 sementes] **sementem**[41]) *V* ‖ 11 ab spe] **a** spe[42]) ‖ 39, 1 summum] sumum ‖ 5 sit, fiat ara] **sit, fit ara**[43]) ‖ ipso area] **ipsa**[44]) area [*V* *] ‖ 9 sulcus] sulcos[45]) ‖ 11 opera] **opere**[46]) [*V*] ‖ 40, 1 rursum] rursum | rursum ‖ 3 rura] rura (i *supra* u) ‖ 6 septem montium] *sic F*[47]) [*V*] ‖ 9 imbresque **imbremque**[48]) ‖ 41, 2 exhalabat] exalat [exhalat *V*] ‖ 4 *ad*

Mueller laudavit, haec habeo exempla: 54, 3 *regis* (pro *regiis* positum, conf. Spengel, Philol. XXXII p. 100) et 101, 1 *hostis* pro *hostiis*. Ceterum conf. Neue, Formenlehre I² p. 120 et Aug. Mueller, p. 31 sq ‖ [37]) *ager* delendum esse vidit iam Spengel (p. 664) ‖ [38]) sic Lachmann (Rh. Mus. N. F. II p. 359) ‖ [39]) vocabulum *loca*, quod Mueller restituit, apud Spengelium non nisi typographi mendo intercidisse videtur ‖ [40]) νέμη recte scripsit Lachm. l. l. p. 360 ‖ [41]) sic Mueller ‖ [42]) quotiens in codice Florentino ante litteras consonantes forma *ab*, quotiens *a* inveniatur, ex hoc indiculo licet videre:

	d	l	n	r	t	th	tr	j
ab	15	30	9	23	12	1	3	3
a	7	12	13	6	13	0	4	2

	s	sc	sch	scr	sp	st	str
ab	45	2	1	0	0	0	2
a	21	2	0	1	5	2	1

Praeterea singula exempla exstant formae *ab* ante *b*, *c*, *g*, *m*, *q* litteras positae: 78, 3 *ab bello* 106, 2 *ab malache* 122, 1 *ab galero* 371, 2 *ab quo* 402, 5 *ab capite*. Forma *abs* (de qua conf. Mueller ad V 30) in codice nusquam legitur nisi quod habes 347, 4 *abs te* in versu Acciano ‖ [43]) sic Mueller ‖ [44]) sic Lachm. l. l. p. 362 ‖ [45]) fortasse restituendum est, quamquam statim sequitur nominativus *porca*. conf. Mueller ad V 37 ‖ [46]) sic Mueller ‖ [47]) de foliorum transpositione conf. O. Mueller p. 17 sq. et A. Wilmanns l. l. p. 29 ‖ [48]) sic O. Mueller, item Luc.

sudor *est verbum vix legibile in margine prima manu adscriptum:* cudorissi, *ut vid.*[49]) || 41, 5 sumi pote] summipote [*V* *] || Aeoles] eolis[50]) || 6 *ποταμόν*] potamon || *φρέαρ*] *Φρε V* || 42, 4 puticoli] puticuli [*V*] || 8 putiluculos] cuticulos *V* || 9 perpetuo] perpetuos[51]) || 43, 2 *στεγνόν*] quod ·*II*· *STEΓNON*[52]) || 3 quod habet] quod nomen habet [*V*] || rotunda stagna] rutundas[53]) stagna [*V*] || 4 rotundum] **rutundum** [*V*] || 6 scribitur] scribitur scribitur || 7 fluminaque] flumina quae *V* || ita fluant] fluant ita[54]) *corr. ex* ita fluant, *ut vid.* || 9 interest] inter || 44, 1 cadat] cadet[55]) || 3 Aternum] alterunum [*V*] || 4 circum it] circum id *V* || 5 ambit, et] ambitet *corr. ex* ambitent, *ut vid.* || facit] *prima manu in rasura scriptum* || 6 ambiat] **ambit**[56]) || 8 amneis] amnis || 45, 3 exfluit in] *corr. ex* exfluit influit in || 5 nihil] nichil || at quod] ad quod [*V*] || 7 tiberinus] *corr. ex* tiberinum || 9 nam suum] nam **et** suum [*V* *] || 46, 2 Veientum] uenientum [uehientum *V*] || dixerunt] **dixerint**[57]) [*V* *] || appellatum] appellatam || Thebrim] **primo**[58]) thebrim (primo Thebris *V*) || 4 tradiderunt] **tradiderint** || 6 sepulcrum] sepulchrum [*V*] || 10 a nympha]

Mueller in editione Lucilii III 36 || 49) conf. Spengel Ueb. d. Krit. p. 432 || 50) **Aeolis** edidit Mueller. Conf. Lachm. in Lucr. V 85 p. 280 || 51) scribendum est **per puteos** || 52) **quod ii** *στεγνόν* scripsit Lachm. in Lucr. II 402 p. 96 || 53) idem compluribus exemplis ostendit Varronem nonnunquam *rutundus* pro *rotundus* scripsisse: legendum ergo **rutunda** *stagna*. Item praebet *F* in proximo versu *rutundum* et 123, 3 *rutunda* || 54) sic edidit Mueller. Sed recte, ni fallor, Th. Bergk (Prooem. aest. Halens. 1863 p. V sq.) in his verbis offendit, quod »hominem diligentem et verborum origines explicantem non decebat tam perverso ordine uti«. Quam ob rem Varronem scripsisse suspicatur vel *Stillicidia fluminaque ut cadant ita fluantque* vel etiam *Stillicidia fluminaque uti nunc cadunt fluuntque ita cadant fluantque* || 55) **cadit** scribendum esse perspexit W. Pape l. l. p. 217 || 56) sic Mueller || 57) recte iam C. F. W. Mueller l. l. p. 871 sq. suspicatus est Varronem non secus atque ceteros bonos auctores verba *sunt qui* cum coniunctivo modo coniunxisse. Noster quidem codex habet etiam paulo post: *sunt qui tradiderint*, praeterea 83, 4 *sunt animalia quae exeant* et 546, 6 *sunt qui putent*. Contra 89, 6 *sunt qui dixerunt*, 331, 3 *sunt in quibus .... latent* || 58) hoc verbum reponendum esse iam Mueller p. 272 censuit

ab nymphа || 47, 2 Agenoris filia] **agenoris**[59]) || Phoenice] fenice || Mallius] **manlius,** *ut vid.*[60]) || 4 Pythagoras] pytagoras || fecit] *om. F* || 5 translatitio] **translaticio** *V* * || 6 hominibus.... Nominatum] hominibus. Nominatum[61]) *V* || 9 aedis Iouis] *sic F*[62]) [*V*] || 48, 1 hic mons ante] hinc mons · ante || 2 Sabinis] sauinis || 6 Saturniam terram] saturnam terram || 49, 1 Tiberi] tyberi || 2 ibi] *om. F V* || 3 commune] comune || 4 puto ab] puto **quod**[63]) ab *V* || 50, 1 escendebant] *sic F* [ascendebant *V*] || **ad** rumam] **ad** fimam[64]) || 2 larum] labrum [*V*] || 8 XX] uiginti || partes] partis || urbis sint] urbi sunt[65]) || 51, 1 Hercule] ercule || 2 venere] **uenerunt** || 3 est scripta] **scripta est** || Suburana] subura *corr. ex* suburbana [Suburbana *V*] || Exquilina] **esquilina**[66]) || 4 Suburanae] suburbanae [*V*] || 5 Caelio] cele[67]) || 7) post] *corr. ex* potest || 8 mortem] **obitum** [*V* *] || 52, 1 Caelianis] celianis *V* || 3 Caeliolus] celio-

---

59) vocabulum *filia* delevit Mueller || 60) conf. Theodorus Mommsen in Mus. Rhen. XVI p. 284 sqq. || 61) Totus qui hinc sequitur de urbe Roma locus a viris doctis multifariam tractatus coniecturisque castigatus est. Copiosissime de eo egit H. Iordan (Topographie der Stadt Rom im Alterthum. II. Berlin 1871, p. 237—290) et praeterea totum locum integra codicis *F* quem ipse contulerat lectione adiecta exscripsit (p. 599—603). Cuius argumentationes magnam partem refutavit Spengel (Philol. XXXII p. 92—105) || 62) Iordan l. l. p. 599 ex *F* affert »*edis* ł (*id est* »*uel*«) *iouis*« adnotatque »an *Veiovis* kann nicht gedacht werden«. Minime quidem, nam particula *uel* in codice nostro constanter per *ul* notatur, neque istud ł quicquam aliud est nisi virgula / alieno loco, ut fit, posita et postea deleta. Re vera igitur in codice exstat *aedis iouis, caput* correctum ex *aedis, iouis caput* || 63) restituit Mueller || 64) *ad infumam* scripsit Mueller, iam videtur legendum esse *ad* **infimam** || 65) **urbis sunt** Mueller || 66) Th. Mommsen in Actis Academiae Berolinensis a. 1868 p. 172 ostendit de vera huius nominis scriptura dubitari non posse, cum inscriptiones in ipsa tribus nota *s* solum admittant. Atque iam W. A. Becker (Zeitschr. f. d. Alterth.-Wiss. 1845 p. 992) in *F* nusquam *Exquiliae*, sed constanter *Esquiliae* legi monuit. Itaque scriptum est 55, 1 *esquiliae;* 62, 2 *esquilina;* 56, 1 et 3 *esquilinum;* 54, 2 *esquilinae;* 56, 3 *esquilinis*. Unus locus obstat: 42, 7 *exquilias* || 67) scribendum est cum fragm. Casin. **a Caele Vibenna,** item paulo post leni correctura *celii* in **Caelis** mutandum, quod iam Iordan voluit. Conf. Spengel, Ueber die Kritik p. 477. O. Mueller, Die Etrusker I² (ed. Deecke) p. 110 sq., adn. 125 et 128

lum[68]) || 52, 3 cum Caelio coniunctum] cum celion coniunctum[69]) || 4 Caroliensem] ceroniensem *V* || 7 quatriceps] quae triceps *V* || 9 Ceroliensis] cerulensis *V* * || carinarum] carinaerum, *littera ę* (*id est* ae) *in rasura scripta est* || 53, 2 arcem] arce [*V*] || 6 attributa] **adtributa**[70]) || 10 ei loco] et loco [*V*] || 11 ego a] *om. F* || 54, 1 *post* scribitur *lacuna trium fere litterarum*[71]) || 2 Exquiliae] esquilinae [exquilinae *V*] || 3 scripsere] **scripserunt** || 4 Tullio] *sic F* [Tullo *V*] || 5 lucus] lacus *V* || facutalis] **dicitur**[72]) facutalis || 6 sacellum] *corr. ex* si sacellum, *ut vid.* || 55, 1 nunc est] unae[73]) est || Exquiliae] **esquiliae** || 4 est sic] **sic est**[74]) || 5 exquilisovis] quilisouis *V* * || lucum] lacum *V* || facutalem] facultalem *V* || 6 sub] **secundum**[75]) || moerum] merum[76]) [*V* *] || 7 Oppius mons bicepsos simplex] *om. F*[77]) [*V*] || 56, 1 lucum] lacum *V* || exquilinum] **esquilinum** || 3 lucum] lacum *V* || exquilinum] **esquilinum** || 4 figulinis] **figlinis**[78]) *V* * || 5 lucum] lacum *V* || 6 exquilinus] **esquilinis** (exquilinis *V*) || 57, 4 Viminalis] uiminales *V* || 5 vimina] uiminata[79]) [uiminia nata *V* *] || collis] colles || 6 Curetibus] **quiritibus**[80]) [*V*] || 7 Romam] ab roma[81]) *V* || 58, 1 colles plureis] collis pluris || 6 dei fidi] de i de fidi *V* * || 9 collis Latiaris] colles latiores

---

[68]) conf. Spengel in Philol. XXXII p. 97 || [69]) sic in codice scriptum est, non, quod Lagomarsinus rettulit: *cum Caelion^c coniunctum,* neque magis illud quod Iordan p. 600 enotavit *cum celio nc̄ iunctum.* Conf. W. A. Becker l. l. et Spengel, Philol. XXXII p. 97. Hic legere vult: *Cum Caelio coniunctae Carinae,* id quod Iordan iam scripsit || [70]) conf. Neue, Formenl. II² 706 || [71]) hoc iam rettulit L. Mercklin (Philol. XIII 692), qui coll. Quintil. Inst. 1, 7 scribendum censet *nunc scribitur* SVC || [72]) sic Mueller || [73]) *unę* perspicue in libro exaratum est, id quod etiam Spengel (Philol. XXXII p. 100) testatur. Iordan autem (p. 601) cum pro *unae est* legisset *un,eē* (id est *un esse* corr. ex *une est*), non probabiliter coniecit *late Auaritiae numen est.* Fortasse Varro haec fere scripsit, quae non ex omni parte mihi probantur: *iamdiu enim late auaritia inuasit* || [74]) recte restituit Iordan. Conf. 52, 6; 58, 2 || [75]) sic Mueller || [76]) de hac forma ad similitudinem vocabuli *pomerium* servanda vix cogitari potest || [77]) delevit Mueller || [78]) conf. Varr. R. R. I 2, 22 sq.; III 9, 3 || [79]) **uimineta** scripsit Mueller || [80]) sic Mueller || [81]) haec verba delevit Iordan

V || 59, 1 auraculum] *sic F* [turaculum *V*] || 3 arae] **areae** *corr. ex* arae, *ut vid.* || 5 Palantes] *corr. ex* pallantes || 7 consederunt] conserunt *V* || 60, 1 Cermalum] *sic F* (Cermalum [g] *V*) || Velias] uellias *V* || regione] religione *V* || 2 sacriportus est et in ea sic] *om. F V* || 5 Veliense] uelienses *V* || 8 **et** ii ibi] et ıı ibi[82] || iberna] **hiberna** *V** || 61, 3 ex ovibus] ex quibus [*V*] || 4 vellera] uelleinera || 5 parteis] partis || 7 Tatienses] **titienses**[83] || a Tatio] **ab** tatio[84] || 8 **a** Romulo] **ab** romulo || Iunius] iunis *corr. ex* iunius, *ut vid.* || **a** Lucumone] **ab** lucumone || 10 ad hoc] **ab hoc**[85] [*V*] || quoque quatuor] **quattuor quoque**[86] || 62, 1 parteis] partis || 2 Exquilina] **esquilina** || 3 reliquae] reliqua *corr. ex* reliquae || texta] trita[87] || 5 quaeque iis] quaeque **his**[88] || 63, 1 **qui** Aegypti] qui a egipti || Harpocrates] arpocrates || 2 **taceas** eam : idem] tata seamidem[89] || 3 Ops] obs *V* || Samothracum] mothracum || 5 Samothracia] ambracia (ab rhacia *V*) || 6 magni] imagini *V* || 7 ii Samothraces] hi samotraces || 64, 1 si hi] **sed**[90] hi [sed ii *V*] || 2 havent] **habent** [*V**] || Samothraces] samotraces || 3 *ΘΕΟΙ ΔΥΝΑΤΟΙ*] *THEOE ΔYNATOE*[91] *V* || 5 parire] parere *V* || 8 insinuans se] *om. F*[92] *V* || 65, 1 Citieus] citus [*V*] || 2 anima] animam *V* ||

---

[82] H. Keil ex *F* attulit *et urbi* (vid. Spengel, Ueber d. Kritik p. 480), sed eam, quam supra dedi, re vera codicis scripturam esse mihi confirmavit Leonh. Sadée amicus, qui cum nuper Florentiae moraretur, a me rogatus nonnullos codicis locos denuo accurate inspexit || [83] conf. Fest. p. 366, 10 (Mueller): *Titiensis tribus a praenomine Tatii regis appellata esse videtur. Titia quoque curia ab eodem rege est dicta.* Liv. I 13, 8: *ab T. Tatio Titienses appellati.* Item noster codex habet 86, 10 *Titium;* 91, 7 *Titiensium;* 93, 4 *Titiensium.* Unde etiam 61, 6 forma unica *Tatiensium* corrigenda videtur || [84] fortasse *ab* **T.** *Tatio?* || [85] haec verba restituenda, deinde post *dictae* orationem dividendam esse puto || [86] sic Mueller || [87] recte Mueller duce Turnebo: **reliquae triginta** || [88] conf. 278, 6 *de temporibus et quae cum his sunt coniuncta* || [89] an simpliciter scribere audeas **taceam. Idem?** Ceterum conf. Augustin. C. D. XVIII 5 || [90] *sed ii* Mueller || [91] **theoe dynatoe** servandum videtur. Conf. 103, 3; 569, 8; Neue, Formenl. I² 131 || [92] haec verba delevit Mueller. Lachmann in Lucr. I 117 p. 24 versus Ennianos sic restituit:

65, 2 caldor e] caldore *V* || hic] **hinc**[93] [*V*] || 3 ac immortales] **et** immortales || de mente humana dicit] dicit · de mente humana **ait**[94] || 5 id est sol est] **idem** solem[94] [*V*] || 66, 1 humori] homori || 2 Pacuvius] **pacuius**[95] || 3 adiugat] *sic F* [adiungat *V*] || 4 dederit] deperit [*V*] || 6 natis is exitus] nati si (*vel* ri) sexius, *ut vid.* (nati si secius *V*) || 67, 2 hiems] **hiemps** *corr. ex* hiems || 3 in altero natura] in **altera**[96] natura || ad nascendum] adnascenda[97] || 4 potius ver] totius uere [*V*] || exspectat] expectat || 5 duplex causa] *corr. ex* causa duplex || 6 mas] mars || 8 eius] **horum**[98] || iunctione suis] uinctione suis[99] || 68, 4 testis] testes || 8 vincire] uincere || 9 Ennii] **enni**[100] || 10 malaci viere] mala ciuiere || 69, 1 utraque] *sic F* (utroque *V*) || 10 ops *corr. ex* obs, *ut vid.* || 70, 3 genteis] gentis || 8 Iuppiter] iupiter, *item paulo post* || 11 ventus] uentis *V* || 12 Iuppiter] iupiter || 71, 1 quia] qua[101] *V* || beluasque] **beluasque** *V** || omnis] *sic F* (omneis *V*) || 2 omneis] omnes || 4 patefaciat] **patefacit**[102] || 9 Diouis] *corr. ex* diaus, *ut vid.* || 7 idem] **id est**[103] || 72, 1 et Dius et Divus] et dies et **diuum**[104] [et dies et diuus *V*] || 4 Dium Fidium] dium

---

Oua parire solet genu' pennis condecoratum
Non animam, et post inde uenit diuinitu' pullis
Ipsa anima. Sic scripsit etiam Vahlen (Enn. Ann. 10), nisi quod *pinnis* restituit pro *pennis* || 93) **huic** Haupt Opusc. II 193 ex coniect. Lachmanni || 94) Versum Ennianum Vahlen (Ennian. poes. rel. p. XXII et 168) duce Bergkio sic legit: *'Istic est de sóle sumptus isque totus méntis est.* Unde ego Varronem haec fere dedisse suspicor: *Itaque Epicharmus* **Enni** *de mente humana* **ait**: *Istic est de sole sumptus* (*ignis idem* **ac** *sol* **est**) *isque totus mentis est.* Conf. 74, 3 *hinc Epicharmus Enni Proserpinam quoque appellat;* litterae *enni* **a** libri verbo *dicit* non nimium recedere videntur. Aliter M. Haupt l. l. || 95) conf. not. ad 19, 2 || 96) *altera* scripsit Mueller et in hoc et in eo versu qui proxime praecedit || 97) *adgnascendu* commendare vix ausim || 98) sic Mueller || 99) **uinctionis uis** Mueller || 100) hanc breviorem genetivi formam quamquam ipse Varro (L. L. XI fr. 17 p. 155 Wilm.) reprehendit, tamen cum Spengelio (p. 11) et Muellero (p. XXXVII), ubi codicis auctoritate fulciatur, non reiciendam esse censeo. Conf. etiam A. Mueller l. l. p. 24 || 101) *quoniam* Mueller, **quando** Haupt (Opusc. II 192 sq.) ex coniectura Lachmanni || 102) indicativum iam postulavit Pape l. l. p. 217 || 103) sic Mueller || 104) sic

fidum || 72, 5 *Διόσκορον*] dioscoron [*V*] || 6 Sabina] sauina || 73, 2 orcum, orcus] ortum ortus *V* || 3 coniux] **coniunx** [*V**] || 5 sol] sola *V* || Sabini] sauini || 74, 6 sinistram] sinisteram[105]) [*V**] || 9 *post* ideo *in marg. additur* **quoque**[106]) || a Latinis] **ab** latinis || 75, 1 physici] phisici || vel quod] quod uel || 4 a iuvando] **ab** iuuando || 6 antiquos] antiquas [*V*] || 76, 2 ignis scindit] ignis scidit[107]) || 5 et fulgor] **fulgor** || 6 lympha nympha] limpha limpha [limpha nympha *V*] || 77, 1 ceteris aquis] ceteras aquas *V* || a Tiberi] **ab** tiberi || 2 lymphae] limphae || Commotiae] comitiis *V* || 4 mare et terras] **mare terras**[108]) || 5 a nuptu] **ab** nuptu || 7 a salo] **ab** salo || 78, 3 a bello] **ab** bello || 6 viri vis] uiri ius || honos] *corr. ex* honor || 7 oneratum] *sic F* (honeratu *V*) || 11 *Πολυδεύκης*] pollideuces *corr. ex* pollideuceps (Polideuces *V*) || nunc] nuns || 79, 1 Sabinis] sauinis || Herculem] hecralem[109]) || 2 fortem] fontem[110]) *V* || 3 linguam olent] lingua molent || 5 Diovi] dioioui[111]) || 80, 1 serpunt] serpent[112]) || 4 immortaleis] immortalis || 7 ad infimam] infimam || 8 a volando] a **uolatu**[113]) [*V*] || 9 a suis] **ab** suis || 81, 1 hirundo] irundo || 4 lusciniola] lusciola [*V*] || 6 galeritus] galericus *V* || 10 *γέργερα*] gergera *V* || 11 fiant] **fiunt**[114]) || 82, 3 *μύραινα*] mirena (myraena *V*) || cybium] CYTYBium *V* || thunnus] thinnus[115]), *ut videtur* (tiunnus *V*) || 4 melandria] melander (melanderya *V*) || 7 lingulaca sudis] lin-

---

Lachmann in Lucr. IV 211 p. 226 || [105]) haec forma fortasse restituenda est. Conf. Neue, Formenl. II^2 7 || [106]) hoc enim significat illud *q̃q*, quod Victorius priori versui adscriptum esse per errorem rettulit. *ideo quoque* restituit Mueller || [107]) quid lateat nescio, consentaneum tamen est *scindit* lectionem omni modo reiciendam esse; exspectes fere *ignem accipit* || [108]) particulam *et* Spengel uncinis inclusit, Mueller cum Vulg. delevit || [109]) **haec: Palem** Scaliger || [110]) deum *Fontem* in mediis deabus agnoscere non ausim || [111]) *Florae* **Vedioui** *Saturnoque* Mueller (Emendat. Varron. mantisa in Festi editione p. XLIV) || [112]) *serpent* formam a *serpeo*, *serpēre* ductam statuere nemo facile audebit, quoniam alterum secundae coniugationis exemplum nusquam, quantum equidem scio, legitur. Inde enim quod posteriore tempore *serpio* vulgus pronuntiasse dicitur, nihil sequitur ad *serpeo* formam priscae latinitati vindicandam || [113]) sic Spengel (p. XLVIII) et Mueller || [114]) sic Pape l. l. (conf. not. ad 71, 4) || [115]) item 333, 3. Apud Horatium et Pli-

gula (*corr. ex* **ligula**) **casudis** [lingula cafudis *V*] || 83, 1 conchyliis] conchiliis [*V*] || 2 ostreae] **ostrea**[116]) *corr. ex* ostreae, *ut vid.* || 3 surenae] syrene[117]) (sirene *V*) || 5 polypus] polipus || hippopotamios] yppo potamios || 6 crocodilos] crocodillos || anas] *om. F* [*V*] || 8 *ἀμφίβια*] amphibia [*V*] || a sua] **ab** sua || 84, 1 natando] **nando**[118]) *V* || 3 halcedo] algedo[119]) (halgedo *V*) || halcyon] alcyon [halcyone *V*] || 6 Aegypti] egipti || quadrupes] *sic F* [quadripes *V*] || 7 lytra] lira [lyra *V*], *item paulo post in eodem versu* || 85, 1 lytra] litra || 4 *post* dictus *add.* DE ANIMALIBVS IN LOCIS TERRESTRIBVS[120]) || 8 Accius] taccius[121]) *corr. ex* tatius, *ut vid.* || 86, 3 ante praeire] ante et preire *V* || 5 aedes] aedis || 10 Ticium] **titium** || 87, 2 dictator] *corr. ex* dictatoris, *ut vid.* || 6 pontifices] **pontufices**[122]) *corr. ex* pontifices || 7 ut Scaevola] ut a scaeuola [*V**] || maxumus] maximus [*V*] || dicebat] dicebant *corr. ex* dicebat, *ut vid.* [dicebatur *V*] || 8 potifices] pontifices [*V*] || 88, 1 uls] uis [ius *V**] || cis *corr. ex* gis || 8 a Iove] **ab** ioue || furinalis] furialis || furina] furrida *V* || 9 Furinales feriae] **feriae furinales** [*V**] || 89, 1 a salitando] **ab** salitando || 4 dicti sunt] **dicti**[123]) || 7 partis] patris [*V**] || ut Neapoli] ut a poli (ut Apollini *V*) || 8 ab Titiis avibus] *om. F*[124]) || 9 feciales] **fetiales** || 90, 6 attentassent]

---

nium nunc editur *thynnus* || 116) propter duo vicina vocabula *peloris* et *echinus* veri simillimum est Varronem etiam hoc loco numerum singularem adhibuisse || 117) fortasse scribendum est **pernae**. Conf. Plin. XXXII 54, 154: *appellantur et pernae concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimae; stant velut suillo crure longo in harena defixae sqq.* || 118) sic Mueller || 119) scribendum est **alcedo.** Conf. 366, 1 || 120) Verba **De animalibus in locis terrestribus** *quae sunt hominum propria primum, deinde de pecore, tertio de feris scribam* Varroni reddenda videntur. Conf. 80, 5 sq.; 82, 1; 96, 11 sq.; 102, 3. Elegantiores scriptores post *terrestribus* addidissent veluti *acturus* vel simile aliquid || 121) fortasse *et Accius* || 122) conf. 100, 4 *sacruficiis* et 464, 3 *artufices* || 123) recte docet Spengel (Emend. Varr. p. 5) eam legem a Varrone accurate observari, ne unquam in origine verborum expedienda participio passivi temporis praeteriti verbum substantivum addat || 124) has Titias aves ex hoc uno Varronis loco notas iam Spengel (De emend. rat. p. 6) monuit non ex antiquitate, sed ex Pomponii Laeti editoris principis ingenio in hos de ling. Lat. libros evolasse. Nec

attemptasset[125]) *V* || 90, 6 oppressit] oppressi[126]) || hostes] hostis [*V*] || 7 peregre] *corr. ex* peregra, *ut vid.* || 12 copulatur] populatur || 91, 1 coerceretur] **coorereturi**[127]) (coreretur *V*) || 2 Hypsicrates] ipsicrates *V* || graece] *corr. ex* graeco || *χόρτον*] cohorton [*V*] || 4 centuriae] **centuria**[128]) *V* || 6 millium] **milium** [*V**] || 7 Ticiensium] **titiensium** || millia] **milia** [*V**] || singula] *om. F V* || 92, 1 ea post] *sic F, ut vid.* [et post *V*] || 2 triarii] triani *V* || 5 subsidite] subsidete *V* || 7 est dictum] **dictum**[129]) || 8 quia] **qui**[130]) || 10 inde] indie[131]) [*V*] || 93, 1 hosteis] hostis || 3 terima est] **terima**[132]) || 4 Taciensium] **titiensium**[133]) || 9 ambitiones] **ambitionem**[134]) || 94, 1 liticines] litigines [*V*] || et classicos] **classicos**[135]) || 2 cornu vocant] cornu (*corr. ex* curnu, *ut vid.*) uo canit[136]) || 6 miser] mendicus [*V*] || 7 *inter* diuo *et* qui *duae fere litterae deletae sunt* || nihil] nichil || 8 beatus qui multa bona possidet *om. F* [*V*] || 95, 1 et copiosus] **ac copiosus** || 2 pecu] pecua || 4 maxuma] maxima [*V*] || ab arte] *corr. ex* arte || 96, 4 et vindemiator] *om. F* [*V*] || 5 vestigiator] **uestigator**[137]) [*V*], *item paulo post* || 6 id est] idem [*V*] || 8 vestigiator] **uestigator**[137]) [*V*] || quasi indagator] quas indagatur[138]) || 9 a venatu] a **uentu**[139]) || 97, 2 pastoribus consistebat] *corr. ex* consistebat pastoribus || 5 posuisse] *corr.*

---

tamen minus laetae Laeti aves etiamnunc volitant. Immo vero nuperrime teste Gustavo Loewe (Prodrom. corp. glossar. lat. p. 351) **tam** tumultuosum ediderunt sonitum, ut eum augures appellavisse videantur clangorem Titiensem. Quid scribendum sit, nescio || 125) scribendum est **attemptassent** || 126) *oppressit* forma Varronianam scripturam ipsam restitutam non esse apparet; s e n t e n t i a vel *opprimeret* vel simile aliquid flagitare videtur || 127) sic Spengel (Philol. XVII 291). Conf. etiam Vel. Long. p. 2230 P. (apud Wilm. de Varr. libr. gramm. p. 183, 3) || 128) sic Mueller, qui pro sequente *quae* coniecit **qui.** Conf. etiam 92, 7: *praesidium dictum, qui praesidebant* || 129) sic Spengel, De emend. rat. p. 11 || 130) sic Mueller || 131) **insidiae** *item ab sedendo* Spengel l. l. p. 12, *insidiae item ab* **insidendo** Studemund in scholis || 132) sic Mueller || 133) vid. not. ad 61, 7 || 134) sic Pape l. l. p. 219 || 135) sic Mueller || 136) pro verbis *item cornu uo canit ut* scripsit Mueller: **lituo cornuve canunt** || 137) forma *uestigiator*, cum alibi non inveniatur, ne hoc quidem loco contra codicis auctoritatem retinenda videtur || 138) sic Mueller || 139) sic Mueller; conf. etiam Stuenkel l. l. p. 15 sq.

ex posusse, *ut vid.*[140]) || 97, 5 pecudes] **pecudem**[141]) || 6 pedisequum] **et**[142]) pedisequum [*V**] || 98, 1 usus sus] usus *V* || 2 ὗς] hys, *litterae ov recentiore manu scriptae videntur* (hys *V*) || βους BVS (BYC *V*) || ταῦρος *om. F V* || 3 ὄϊς] ois [*V*] || 4 πρόβατον] pro͑baton [*V*] || Latio] *sic F* [latino *V*] a suis] **ab** suis || 99, 1 maxume] maxime [*V*] || parabantur] **parabant** *corr. ex* parabantur || 3 ἰταλός] italos *V* || 4 iuuare] *corr. ex* iouare || 6 Sabini] sauini || 7 rure] *corr. ex* rure qui in urbe || 8 Sabini] sauini || a primo] aprino || Porcopor inde] porco poride [*V*] || 100, 2 scriptum est] scripta est *V* || κάπρῳ καὶ πόρκῳ] porcae porco [porce porco *V*] || 4 sacrificiis] **sacruficiis** || 101, 1 hostiis] **hostis**[143]) [*V**] || 3 vervex] uerbex || 4 ovilo] **ouillo**[144]) *V* || 6 cum dent] cum dente [*V*] || 102, 11 Alexandrea] alexandre a *corr. ex* alexandrea || 103, 3 κάπρος] aproe[145]) [apros *V*] || 4 gervi] corui *V* || mutata G in C] **G in C mutauit**[146]) || 6 λέποριν] LEPORIN (*ΛΕΠΟΡΙΝ V*) || 7 tulere] **tulerunt** || 8 id] *corr. ex* hoc || 104, 1 proxuma] proxima [*V*] || 5 μᾶλον] malon [*V*] || 7 optuma et maxuma] optima et maxima [*V*] || ab Iove] **a** ioue || 8 succus] **sucus** [*V*] || 105, 1 in ortis] *sic F* [in hortis *V*] || 2 ocymum] **ocimum** || ruta . . . quam] ruta quam *V* || 3 πήγανον] *ΠΕΓΑΝΟΝ V* || lapathium] lapatium (lapacium *V*) || 5 ῥάφανον] raphanum (rhaphanum *V*) || serpyllum] *sic F* (serpillum *V*) || 106, 1 κορίανδρον, μαλάχη, κύμινον] coliandron malachen cyminon *V* || a lirio] **ab** lirio [*V*] || 2 malva] malba || a μαλάχη] **ab** malache [a malache *V*] || sysimbrium]

---

[140]) nisi potius librarius *i* littera superscripta ex forma *posusse* facere voluit **posiisse**. Videtur enim huius verbi antiquior temporis perfecti forma (conf. Neue, Formenl. II² p. 490 sq.) a nostro auctore non aliena esse. Praeter hunc locum habet codex Florentinus 397, 5 *imposiuerunt* (leg. *imposierunt*, conf. not. ad 16, 3) et 481, 2 *imposierint*. Tamen Varro etiam recentiorem formam admittit, veluti 360, 7 *posuit;* 563, 11 *exposui;* 579, 6 *posuerit* || [141]) sic Mueller || [142]) sic Mueller || [143]) conf. not. ad 34, 8 || [144]) sic Mueller || [145]) scribendum videtur **caproe.** Conf. not. ad 64, 3 || [146]) sic Mueller; alteram scripturam pravam esse inde sequitur, quod Varroni litterarum nomina generis neutrius sunt, id quod monuit Mueller ad V § 74

sisimbrium || 106, 3 lactuca] lacte || lac · Brassica] **lact** · [147]) Blassica || 107, 3 *ἀσπάραγος*] asparagus *V* || 5 et eae quas] **ea** equas || eae quae] eae eque || 7 quod ad exta ollicoqua] **quod** exta ollico quo *V* || 108, 1 solet] *sic F* [solent *V*] || **molito**] *sic F* [mollito *V*] || 109, 2 *κρόκην*] *KPOKEN V* || 3 et **in** quo] in quo [*V**] || eadem] ea quae || 4 ab horrido] ab **or**rido || tritum est spicis] tritum **e** [148]) spicis || 6 *μελίνη*] *MEΛINE V* || essetur] esset ut *V* || 110, 1 testuatium] **testuacium** [*V*] || 5 semilixulas] similixulas || 6 Sabino] **sa**uino || 8 exuritur] et uritur || 111, 4 coacto] *sic F* [cocto *V*] || coaxeus] coxeus [*V*] || deinde] **dein** || 8 genere] *corr. ex* **ge**rere || 112, 4 suilla] *corr. ex* suilli || ab illis] abilis [149]) || **hanc**] hinc [*V*] || 6 assudescit] *corr. ex* assuescit || 7 uvidum] **ubi**dum *V* || 113, 1 succus] **sucus** *V* || 3 succi] **suci** *V* || 4 **iure**] iuro *V* || succi] *om. F* (suci *V*) || 6 salere] sallire [150]) [sa**lire** *V*] || 114, 1 tergus] **tegus** [151]) || 2 offula dicta ab] **offula ab** || 3 in suere] sue re [152]) [suere *V*] || 6 lucanicam] **lucanam** [153]) *V* || 115, 1 didicerunt] **didicerint** || 2 non] *om. F* [*V*] || 4 *τυφλὸν ἔντερον*] TYPHLONENTERON *V* || 5 tenuissimum] **te**stinuissimum *corr. ex* testinum issimum || 6 hila ab hilo dicta] hila dicta (ab hilo suprascr.). Hilo || 8 dispendi] dispendii [*V*] || 9 eminet] seminet [*V**] || 116, 2 hila] **illa** [154]) || 4 in poriendo] im|poriendo || magnetum] magnentum [155]) || 5 magmentaria cana] mentarea **fana** [156]) *V* || 6 instituta] **constituta** [157]) [*V**] || 117, 1 mactae] mattae [158]) || quod Graeci] quod **ea graece** || *μάττυαι*] MAT-

---

[147]) hanc genuinam Varronis formam esse dilucide ostendit Spengel (Philol. XI p. 402). Ceterum conf. Aug. Mueller p. 24 || [148]) sic Mueller || [149]) Mueller scripsit: *Hinc ad pecudis carnem perventum.* **Ut** *suillu, sic* **ab aliis** *generibus cognominata* || [150]) **sallere** Mueller || [151]) recepit O. Mueller. Conf. de hac forma etiam A. Mueller p. 19 || [152]) *e suere* scripsit Mueller; an **sueris** legendum est? De litteris *e* et *is* permutatis conf. Praef. p. 13 || [153]) sic Mueller || [154]) longauo componitur cum hila et apexabone, de hilo omnino non potest cogitari, nam id vocabulum hoc loco non affertur nisi ad hilae nomen explicandum || [155]) **magmentum** Mueller || [156]) sic Mueller || [157]) similiter 49, 4: *quod templum sit constitutum* || [158]) legendum videtur: **mattea** *ab eo, quod ea graece ματτύη*

TYE *V* || 117, 2 haec] eae (*corr. ex* heae, *ut vid.*) || bulbum] BVLBVM *V** || 3 Polybius] polibius [*V*] || 4 colore] colerent[159] || 5 allatum] **allata**[160]) *V** || 119, 1 pectinis] *corr. ex* pectinii, *ut vid.* || 4 Pannvellium] pannuellium *V** || panno] pano || 5 induca] indica *V* || 6 cingulum] cingillum *V* || 9 parteis] partis || 120, 1 sollet || 3 a sectura] sectura *V* || minute] *corr. ex* minuti || 4 fiat] **fit** || umboneis quod a graeco] umbonis **a graeco**[161]) || 5 amboneis] ambonis || C in G] G in C || 121, 1 pectorialia] **pectoralia** [*V**] || 122, 1 a galero] **ab** galero || 6 a similitudine] **ab** similitudine || 123, 2 erat] erant *V* || 3 rotunda facta] **rutunda**[162]) facta *corr. ex* rutundae factae || 4 μέσα] mesa [*V*] || 7 trullen] TRVllan || 238[163]), 9 praeeunte] praeunce [praeunte *V**] || 239, 1 in mimo] in minimo [*V*] || 2 dicta ducibus] ducibus [*V*] || 7 dicimus] ut dicimus[164]) || 9 ducere] ducare *V* || 240, 1 disciplina] docere disciplina [*V*] || 7 sit pura] **fit** pura [*V*] || 10 tralatitio] traslatio *corr. ex* translatio (tranlatio *V**) || 241, 5 ubi oratio] ubi ratio [*V*] || 6 manum dicimur] manu dicimur || 10 urbi ... nam] uerbi. Nam [*V*] || 242, 2 dicit ... consortes] dicit consortes [*V*] || 4 etiam ipsi] etiam ad qui ipsi *V* || ad quos eadem] *om. F* [*V*] || 8 iungat] *recentiore manu corr. ex* iunga[165]) || 9 quod ut publice mittantur] quod publice | mittantur[166]) [*V*] || 243, 2 frugibus] *corr. ex* frumentis, *ut vid.* || 11 sono] *corr. ex* soneo, *ut vid.* || 244, 3 nihil] nichil || 5 implorat] **inplorat** || 245, 4 io triumphe] o triumphe *V* || θριάμβω] triambo *V* || 7 Cretea] gretea *V* || 246, 2 cetera] ceterae *V** || 9 qui dum] quidem [*V*] || 247, 5 quod erat] quo erat *V* || 6 qui spopon-

---

159) **colore, ut** coni. Lachm. in Lucr. II 829 p. 123 || 160) sic Mueller et Lachmann l. l. || 161) sic Mueller || 162) conf. not. ad 43, 3 || 163) deest in codice Florentino totus alter quaternio qui olim complectebatur omnia quae exstant in editione Spengeliana inde a p. 123, 8 usque ad 238, 8. Qua de re conf. Spengel, Ueber die Kritik p. 433 || 164) fortasse *indicamus*. vel simile aliquid || 165) fortasse *iungit* || 166) legendum puto: *quod* **publice ut mittantur** *leguntur*. Etenim in confinio versuum particula *ut* facilius intercidere potuit. Praeterea Varro similiter ait 90, 6: *legati, qui lecti publice, quorum opera consilioque uteretur peregre magistratus quiue nuntii senatus aut populi essent.* Hos locos non laudavit Mommsen, Röm. Staatsrecht II² p. 656 sqq.

derat] quo spoponderat *V* || 247, 7 despondisse] dispondisse [*V*] || dicebatur] **dicebant**[167] || 11 sponden'] sponde [*V*] | tuam gnatam] tuam agnatam *V* || 248, 1 animum] aninum || 8 itaque qui] itaquis qui[168] [ita quisquis *V*] || 9 dixit] dicit [*V*] || 10 meministin'] meministine [*V*] || mihi gnatam] mihi agnatam [*V*] || 249, 3 Plauti Ne sequere] plautin easequere[169]), *ut vid.* || 4 adsequere] ad seque[170]) [*V*] || Polybadisce] polyba disce, *ut vid.* || 5 *post* cupio *scriptum fuit* desee, *ut vid., sed deletum est* || 6 Hercule] herclem *corr. ex* erclem, *ut vid.* (haeredem *V*) || 250, 3 idem] ideo *V* || neque ıes] ne que res || sed e re] sedere *V* || 4 praes] *sic F* (pres *V*), *item paulo post* || 5 praestet] *sic FV** || 7 reus] reos, *ut vid.* || 8 caveri] cauari *V* || 251, 2 vades] **uadem** || 5 et Canit] accanit[171]), *ut vid.* || ex Camena] ..... eena, *priores litteras non potui legere* || 8 quid] quod [*V*] || 252, 1 buccinator] **bucinator** [*V*] || 6 dicitur] *corr. ex* dictum, *ut vid.* || 7 volgo] uulgo *V* || osnamentum] ornamentum *V* || 253, 2 faciundi et gerundi] faciendi et gerendi [*V*] || 3 error his qui] *sec. man. corr. vid. ex* errant qui[172]) || 5 actor] *corr. ex* auctor || et non facit] et facit *V* || 7 agitur, non fit] *sic F* [agitur et non fit *V*] || 9 translatum] tralatum (tranlatum *V*) || 254, 5 Qui quid] quicquid [*V*] || administrat] amministrat || 6 sensum] sensu [*V*] || 255, 1 noctiluca] *in rasura scriptum, sed prima manu, ut vid.* || ab luce] *sic F* [a luce *V*] || 2 adquirere] acquirere [*V*] || 3 est ab ad] **est ad** || 6 maximus est] **maximus**[173]) || 256, 2 Visenda] uisanda *aut* uisunda, *ut vid.* || Vigilium] uitilium || 6 vitiavit] uitauit || 257, 6 cerno] *in rasura scriptum* || 258, 4 Ter] *in*

---

[167]) sic Spengel, Ueber die Kritik p. 459. Similem verborum constructionem habes 254, 9 sq. || [168]) legendum esse **itaque is** *qui* iam intellexit Spengel, Ueber die Kritik p. 460 || [169]) Scribendum esse *Qui dicunt in Astraba Plautina »Sequere adsecue etc.«* cum Ritschelio (Opusc. III p. 190) confidentius arbitrarer, nisi Varro in libris de lingua Latina alibi ad titulum operis nusquam per adiectivum scriptoris nomen expressisset || [170]) **adsecue** coniecit Lachmann in Mus. Rhen. VI 1839 p. 120. Conf. idem in Lucr. V 679 p. 301 et Georgius Thilo in Annalibus philolog. 1855 p. 530 || [171]) **et accanit** Mueller || [172]) fortasse haec verba restituenda sunt || [173]) sic Mueller

rasura scriptum || 258, 4 vitam] multa [*V*] || 6 videatur] **uidetur** || 8 Specio] *om. F* [*V*] || 259, 2 communis] comunis *V* || 3 praeverbiis] **praeuerbis**[174]) || coniuncta] coniunta || 5 despicio] idestspicio (*corr. ex* didestspicio) *V* || exspecto] expecto [*V**] || 9 quo] **qui**[175]) *V** || 260, 1 videntur dicta verba] **uerba uidentur dicta** || 2 aveo] aucto, *ut vid.* || discere] dicere [*V*] || 6 exspectantes] expectantes [*V**] || 10 aut ausculto] aut obsculto[176]) *V* || 261, 3 ἔδω] edon [*V*] || 4 Escae, Edulia] escedulia[177]) [*V*] || γένεται] geuete *V* || 7 πότον] poton [*V*] || repotia] repotatio [*V*] || 262, 2 φρέαρ] phrear [*V*] || manupretium] mantur praetium *V* || 3 quod coniungit] coniungit *V* || 4 unde manipularis miles; unde] manipularis *V* || 7 de] *om. F* || 263, 1 censura] *corr. ex* censora || 2 praeconi sic] praeconis sic [*V*] || 4 felixque] **felix**[178]) [*V**] || salutareque siet] salutare quesierit *V* || 10 sive] si uerbo [*V*] || dari rationem] **rationem dari**[179]) || voca] uocat[180]) [*V*] || 264, 1 postea de moeris] post eadem aeris [*V*] || 3 murrha] **murra**[181]) || 6 sortiuntur] *corr. ex* sortitiuntur || 265, 12 Calpurni · cos ·] calpurnicos *V* || 266, 5 hic] hinc [*V*] || 6 acciebat] accipiebat *V* || 7 Accensum] ad censum *V* || 8 comoediam] commoediam || 267, 6 aras] auras *V* || inliceret] *corr. ex* inuceret || 268, 1 anquisitionis] inquisitionis [*V*] || 2 quaestoris] quaestores *V* || in qua] inaqua [*V*] || 4 auspiciorum endo] auspicio orande *V* || sede] sed [*V*] || 269, 1 moeris] muris [*V*] || 2 oportet] portet || cornicinem] cornicem [*V*] || 4 canat] cannat [*V*] || collegam] colligam [*V**] || rogi] rogis [*V*] || comitia edicat] comitiae dicat *V* || 270, 1 exquiras] exqueras[182]) *V* || 5 concionem] **contionem** [*V**] || advoces] auoces [*V*] || 6 anquisitionis] acquisitionis *V* || 8 censoribus]

---

174) conf. not. ad 34, 8 || 175) sic Mueller || 176) **haut ausculto** Bergk (Prooem. aest. Halens. 1863 p. III) || 177) fortasse *esca, edulia* || 178) conf. Cic. Div. I 45, 102 *omnibus rebus agendis »quod bonum faustum felix fortunatumque esset« praefabantur* || 179) sic Mueller || 180) **uocato** scripsit Bruns, Font. iur. Rom. ant.³, p. 278 || 181) conf. Lachm. in Lucr. II 504 p. 102 || 182) ut e. g. in inscriptionibus Latinis vetustissimis *conquaeras* saepius legitur, sic hic **exquaeras** scripsit Bruns l. l. p. 280

cessoribus [*V*] || 271, 3 canat tum] cannatum [*V*] || 4 moeros] muros [*V*] || 5 hostium] **ostium** || 7 concio] **contio** || 8 ex iis] ex his[183] || 272, 1 inlicium] illicium *corr. ex* illicitum || 4 censorem] *sic F V** || exercitum] *sic F V** || 11 qui consul] qui ros[184] *V* || 273, 1 concionem] **contionem** || 3 Hermiona, quom] ermiona **est** · cum [*V*] || Pacuvius] **pacuius**[185] || 5 Iovis ara] iobis uisa ara [*V*] || 8 auguri] augur [*V*] || inlicium] is licium *V* || 274, 2 fiebant] fiebat [*V**] || 4 ibi idem] ibidem [*V*] || 6 habent communitatem] habet[186] comunitatem || 275, 2 rebus] *suprascriptum prima m.* || 276, 1 σκαλεῦσαι] SCOLPSA *V* || στρωννύειν] STRONYIN *V* || 277, 1 λιχμᾶσθαι] λhγμαστε *V* || *I* ab εἶ] · I · ab · *hε* · *V* || ἴτε] *hτε* *V* || Gignitur] *sic F* (gigni *V*) || a] *om. F* || γίγνεται] γhγνοιτε *V* || 2 φέρετε] ferete *V* || Providere προϊδεῖν] prouidete · πρωhδεhν *V* || 3 ἐῤῥεῖν] ερρεhν *V* || στραγγαλᾷν] strangalam *V* || 4 Tinguere] Tinguela (Tingue *V*) || a τέγγειν] *THNKEΔE* (a *THNEΔE V*) || ades . . .] ades *ΨEC V* || 5 μαλάσσειν] *MAΔAΣEN V** || 6 ἀναγαργαρίζεσθαι] *AN-ΔΡΓΑΡΗCTE V* || Putare a πυθέσθαι] Potare a *ΠΟΙ-ΘECTAE V* || 7 δαμάζειν] *Δμαισhν V* || ἀμέλγειν . . . .] *AMEΔΓHN* · Pectere (petere *V*) a *ΠΕΣΕΡΕ V* || 8 στραγγαλίσαι] *CPHNΓHΔE V* || id enim a στραγγαλίς] id enim *ΣΗΝ-ΓΗΜΗC* || 9 ῥυκάνῃ] *PHXANE V* || 278, 2 tris libros] **tri** libros || 3 de poetica] poetica [*V*] || 7 institui] in[187] *man. prima,* stitui *addidit manus multo posterior. In margine prima manu adscriptum est id quod Victorius recte notavit:* hic deest in exemplari folium · I · in quo est principium libri VII. *Deinde dimidiae paginae spatio relicto liber septimus incipit his verbis:* repens ruina aperuit || 281, 1 impositoreis]

---

[183] fortasse scribendum est *is*. Conf. Mueller ad V 13 et Christ in Philol. XVII p. 60 sq. || [184] **qui uiros** coni. Spengel (De emend. rat. p. 12) coll. Macrob. I, 16 || [185] conf. not. ad 19, 2 || [186] hunc locum corruptum audacius ita restituit Mueller, ut *et* . . . . *et* scriberet. Singularis *habet* ad hanc particularum structuram optime quadret. Cf. 68, 5; 323, 1; 535, 1 || [187] scribendum videtur **incipiam.** Conf. e. g. 392, 3 *prima parte exposita de secunda incipiam hinc;* 409, 8 *incipiam . . . . dicere contra eos;* 542, 7 *proxumo deinceps . . . scribam*

inposterioris (in posterioreis *V*) || 281, 2 literas] litteram *V* * || 3 adiiciunt] **adiciunt** [*V* *] || 4 possint] possit [*V*] || ut enim] etenim [*V*] || obscura opera] obscuram operam [*V*] || 282, 1 Myrmecidis] yrmecidum [188]) *V* || 2 adminicula] amminicula || 4 servavit] seruabit [*V*] || 5 posuisset] posuissent [*V*] || fecundius] secundius *V* || 7 habent] **habeant** [189]) *corr. ex* habent || 283, 1 dici .... neque] **dici · Neque** [190]) [*V*] || 3 Aelii] helii *V* || 5 expeditam] expedita [191]) *V* || praeterita obscura] praeteritam obscuram *V* || 6 Epimenides] epamenidis **eres** [192]) [Epamenidis opus *V*] || 284, 2 post annos XII] **post XV annos** [193]) *correctum ex* post annos XV || a suis] **ab** suis [*V*] || At hoc] ad hoc [*V*] || 285, 1 avi, tritavi] **tui tritaui** [194]) || non possis dicere] **dicere non possis** || 6 nequiverit] **nequierit** [195]) || praesertim cum] praesertim quō [196]) || etymologice] ethimologice || 7 dici posse] **posse dici** [*V* *] || causas] causa [197]) || 8 *post vocabulum* res *rasura exstat septem fere litterarum* || qui a qua re] quia quare [*V*] || 286, 1 norim] *sic F* [noris *V*] || 5 et plura] **plura** [*V*] || 6 possimusne] possimus ne [*V*] || 9 deinde de his quae] **dein quae** [198]) || 287, 1 coniuncta, utque] coniuncta di s . Utque *V* || 2 quadripartitione] **quadripertitione** || 6 auspiciendo] auspicendo [199]) || 7 ab similitudine] **a** similitudine, *item paulo post* || 9 Hecuba] ecuba || 10 caelitum] caeli · tum || 288, 1 commixta] *sic F* [conmixta *V*] || 3 saxa] **saxea** [200]) *corr. ex* saxa ||

---

[188]) *Myrmecidum* quamquam et codice commendatur et ad Ciceronis usum, de quo cum alii dixerunt tum Draeger (Histor. Synt. I² p. 10), bene quadrat, ideo confidentius commendare vix ausim, quia alibi hic usus pluralivi numeri apud Varronem non occurrit || [189]) sic Mueller || [190]) sic Mueller || [191]) fortasse recte, quamquam in initio enuntiati non omnia recte tradita esse videntur || [192]) conf. Reifferscheid Anal. Horat. (Ind. schol. Vratislav. hib. 1870/71) p. 5 || [193]) *XV* restituit Mueller. Conf. etiam Spengel, Philol. XXXII p. 94 || [194]) *tritaui tui* iam coni. Bergk, Prooem. aest. Halens. 1863 p. VII inf. || [195]) conf. not. ad 16, 3 || [196]) huic compendio, quod alibi in codice non invenitur, Spengel (De emend. rat. p. 4) particulam **quom** subesse censet || [197]) **causam** Mueller. Ceterum in hoc enuntiato gravius vitium latere apparet || [198]) conf. *tum quae* in proximo versu || [199]) scribendum est **auspicando** || [200]) sic Ribbeck, Trag. Rom. Fragm.², Pa-

Bacchi] bachi [*V*] ‖ 288, 4 adgreditur] **aggreditur** [*V**] ‖ 8 quocirca qua] quocirca **caelum** (*corr. ex* scaelum) qua[201]) [*V*] ‖ 289, 1 Hemisphaerium] hiemisferium (in hiemisferium *V*) ‖ concha caerula] concacherulo *V* ‖ 2 stat] *corr. ex* statu, *ut vid.* ‖ 4 antica] *corr. ex* anticua ‖ 7 iisdem] hisdem *V* ‖ 8 item .... tescaque] item · Testaque [*V*] ‖ 290, 2 caste] eas te [*V*] ‖ linqua] linquam [*V**] ‖ 291, 1 olla ver] ullaber *V* ‖ arbos] *corr. ex* arbor ‖ 2 tescumque] tectum quem [*V*] ‖ 4 olla ver] ollaner *V* ‖ arbos] *corr. ex* arbor ‖ 5 templum] teplum ‖ tescumque] tectum quem [*V*] ‖ 292, 1 conregione] *corr. ex* concretione ‖ 2 rectissime] erectissime *V* ‖ 293, 1 cum templum] cum conteplum[202]) (cum contemplum *V*) ‖ 4 addit] *sic F* [adit *V*] ‖ ut sint] ut sit *V* ‖ 5 tesca] dextra [*V*] ‖ 294, 3 dicuntur tesca] dicentur tesca, *litterae* sca *in rasura scriptae sunt V* ‖ 4 in Philocteta] ut philocto etatem (ut philocao aetatem *V*) ‖ 5 apportes] appones [*V*] ‖ 7 Loca enim] **enim loca**[203]) *V* ‖ 8 praesto littora rara] prest olitor ararat *V* ‖ 295, 1 Cabirum] *sic F* [Cabyrum *V*] ‖ 2 delubra tenes] delubrateues ‖ mysteriaque] misteria quae ‖ 3 castis] castris [*V*] ‖ 4 dein] *sic F* [deinde *V*] ‖ Volcania] uolgania *V* ‖ 8 exspirante] expirante [*V*] ‖ 9 cluet] clauet [*V*] ‖ diuis] *corr. ex* duum, *ut vid.* ‖ 297, 3 Ennii] enim *V* ‖ 4 Iuppiter] iupiter ‖ 7 bellum tueor] bell *cum lacuna duarum fere litterarum* ‖ 298, 7 et templa et] *haec verba erasa sunt*, *sed* ....mpl . et *etiamnunc legi potest* [*om. V*] ‖ 9 Ennii] enim [*V*] ‖ 299, 1 necato] negato [*V*] ‖ 2 templum] teplum ‖ 3 continuo] contio *corr. ex* contin, *ut vid.* ‖ 300, 1 valet : vade] ualde uade [*V*] ‖ per polum] peripolum[204]) ‖ dicuntur] dr̃ (*i. e.* dicitur) ‖ 2 sidera] sydera ‖ 3 quae insidunt] quae si insidunt *V* ‖ 7 amfracta revisum] anfractare uisum *V* ‖ 8 amfractum] **anfractum**, *item infra* ‖ 302, 1 Titan] *om. F* [*V*] ‖ Plautus] *fere* nıplœuœ; *id est* niplautus [in Plauto *V*] ‖ e Lacuv. 309 ‖

201) hunc locum Lachm. in Lucr. V 1033 p. 331 duce fere Scioppio sic restituit: **quaqua intuiti erant** *oculi*, *a tuendo primo templum dictum*; *quocirca caelum*, **qua ad tuimur,** *dictum templum* ‖ 202) **tum cum** *templum* scripsit Mueller duce Turnebo ‖ 203) **ea** *enim loca* Mueller ‖ 204) πεϱὶ πόλον recte Mueller

tona] latoea *V* || 302, 5 pariit] parit [*V*] || Iovis] iobis || 8 Deliadae ...... eodem] deliadae eadem *V* || 303, 1 obtines] **optines** || 7 *ἡ χθὼν Πυθαγόρα*] IXToN · pytagora (IXTON Pythagora *V*) || 8 terrae] *corr. ex* terra, *ut vid.* || 9 ubi ortus *usque ad* in mundo] *haec verba bis scripta sunt* || 304, 2 ut *ante* pila *deletum est*[205]) || 4 ad latus] allatus || 5 *ὀμφαλόν*] *ΟΜΦΑΛΥΝ* *V* || 6 Pythonos] pithonos || aiunt tumulos] aiunt **esse** tumulos || 8 Pacuvius] **Pacuius** || 305, 1 Calydonia] Calidonia, *item bis infra* [*V*] || 4 a parte] aperte [*V* *] || 5 Accius] **Acci**[206]) || 7 mystica] mistica || locis] *corr. ex* locas || 306, 2 is locus] his locis *V* || 3 Olympum] olimpum, *item bis paulo post* || 5 dictas Musas] **musas dictas**[207]) || 307, 1 locis] locis **aliis**[208]) || 2 Pimpleides, Thespiades] piplae · id est hespiades || Heliconides] eliconides || 3 Hellespontum] elles pontum || 4 Xerxes] exerses[209]) [xerses *V*] || 9 Pacuvius] **Pacui** || 308, 1 in Aegeo freto] in egeo fretum || 2 a similitudine] **ab** similitudine || 7 Aequor mare] Mare *V* || 309, 1 conferre queant] conferreque aut *V* || perit et qui dum] perit · quidum[210]) || 2 sedentes] sedantes *V* || 3 ii quom] hicum[211]) [ii cum *V*] || 4 parteis] partes || 5 illic] illi[212]) || 310, 1 hic deest in exemplari folium ·I·] *haec verba prima*

---

[205]) recte deletum ut mihi videtur. Varro enim, ut *ὀμφαλὸν* illum Delphicum non recte medium terrarum appellari demonstraret, primum umbilicum et medium non idem esse ostendit. »Sed etiamsi — ita fere pergit — id quod medium est iure vocaretur umbilicus, tamen non locus ille Delphicus umbilicus mundi appellandus esset, sed pila terrae; haec enim mundi media est, cum iste Graecorum umbilicus ne ipsius quidem terrae medium sit, sed ad latus.« Quodsi ita Varronis sententiam me probabiliter restituisse concedas, in ipsis libri nostri verbis erunt qui nihil mutandum censeant, nisi quod Turnebi correcturam *ad latus* pro *allatus* retineant et particulam *sed* alio loco ponere malint. Itaque erunt qui legant: *praeterea si, quod medium, id est umbilicus, pila terrae, non Delphi medium · et terrae medium non* **hoc quod** *uocant Delphis in aede*, **sed** *ad latus est* e. q. s. || [206]) casus genetivus sicut 305, 9 et 307, 9. De forma contracta conf. not. ad 68, 9 || [207]) sic Mueller || [208]) sic Mueller || [209]) scribendum videtur **Xerses.** Conf. Lachmann in Lucr. IV 283 p. 232 et Vahlen ad Cic. de legg. II 10, 26 || [210]) **per liquidum** coni. Scaliger, recepit Mueller || [211]) scribendum est **hi** *quom* [212]) haec forma fortasse servanda est. Conf. Neue, Formenl. II² p. 629,

manu in margine scripta, deinde una et dimidia pagina vacua relicta est || 310, 3 infulas] infulas hostiis[213]) [*V*] || 5 sepulcrum] sepulchrum [*V*] || 311, 1 flores addidit;] flores · Addidit || 3 cornuatam] cornua taurum [*V*] || 4 cornuatam] cornutam[214]) *V* || 5 curva · Musae] curuamus · Ac [*V*] || 312, 1 esse .... Casmenarum] esse camenarum [*V*] || 3 eadem] *corr. ex* eodem || 6 Cosauli, Dolosi] Cozeulodori[215]) *V** || Eso] esc, *ut vid.* || 313, 1 Iamcusianes] lancusianes || duonus ceruses] *sic F* [duo nusceruses *V**] || dun] dunus[216]) *V**] || Ianus venet] ianusue uet *V* || 2 pos melios] pom melios[217]) || *Post* eum recum, *quibus verbis scriba usque ad medium fere uersum peruenerat, reliqua eiusdem uersus pars antiquitus uacua relicta est; item deinceps uacui relicti sunt quattuor uersus toti, nisi quod in medio uersu quarto fortiter erasa sunt tria vel quattuor verba olim scripta a manu prima*[218]) || 314, 1 asena arena] **asenam arenam**[219]) [*V**] || 5 apud Accium] *om. F V, post* priami *reliqua pagina, trium versuum capax, vacua relicta est nullo lacunae indicio addito* || 7 caspcas res] **cascam rem**[220]) || 315, 1 Priamum] primum [*V*] || 2 Sabina] sauina || 316, 1 ἐπιγραμμάτιον] epigrammation *V* || 2 fecerat Cascam : Ridiculum] fecerat · Cascam ridiculum || 3 amici] anna, *ut vid., sed ultima littera incerta est* || 4 Potoni sesquisenex ... puerum] potonis es qui senex puerum *V** || 317, 1 mutua muli; nam] mutuam mulinam *V* || 3 item] idem[221]) || *ad nomen* casinum *in marg.*

---

213) **infulatas hostias** Mueller || 214) fortasse ab hac lectione progrediendum est ad verba corrupta, quae praecedunt, restituenda || 215) hoc perspicue codex exhibet, id quod etiam Victorius in edit. princ. accurate depinxit. Non video qui fieri potuerit, ut Spengel aliter legeret || 216) haec verba Mommsen (Unteritalische Dialekte p. 133) sic restituit: *duonus cerus es, du(o)nus ianus.* Conf. etiam Corp. Inscr. Lat. I p. 23, inscr. 46 || 217) *pom* lectio digna sine dubio est, quae accuratius examinetur; nam probabilia non esse, quae nuper in libro »Kritische Beiträge zur Geschichte der lateinischen Sprache« (Berolini 1879) p. 224 protulit Henricus Iordan, ipse vir doctissimus confessus est || 218) nescio an hic scriptum fuerit: *desunt X uersus in ex.* vel simile quid; hoc certe probabiliter concludas ex recentiorum codicum notis || 219) sic Mueller || 220) sic Mueller || 221) haec forma si recte tradita est, consentaneum est etiam 316, 1 pro *item* corrigendum

adscriptum est NOT [222]) ‖ 317, 5 Casinum] *om.* *F* ‖ 318, 2 Osci] ostii *V* ‖ *post* appellant *nullum lacunae indicium* [*V*] ‖ 5 ambui] ambiu [ambiui *V*] ‖ 9 est, P. Scipio] est · o · p · scipio [223]) [*V**] ‖ 11 idem] id est [224]) ‖ 319, 5 adagio] agio *V* ‖ quod] quo *V* ‖ 6 hostiae] *corr. ex* hosteae ‖ 11 sit appellata] sic appellata *V* ‖ 320, 3 immanis] immanes [inmanes *V*] ‖ 6 caninam] canina ‖ 8 appellatae] *corr. ex* appellata ‖ 10 trabes ... trabes remis] trabes remis [*V*] ‖ 321, 2 utinam ne] ut inamne ‖ Pelio] polio ‖ 4 rectus correptus] recte correctus *V* ‖ 7 exspectata] expectata ‖ hospita] ospita ‖ 8 glossemata] glosemata ‖ 10 nuptiis Camillus] nuptiis scamillus *V* ‖ qui cumerum] quicum merum [qui cum merum *V*] ‖ 322, 1 nectunt] nec tunc ‖ 2 Casmilus] casmillus [*V*] ‖ mysteriis Dius] misterisdius [225]) ‖ 3 administer] amminister *corr. ex* administer ‖ 4 in poematis] in **poematibus** [226]) *V* ‖ 5 apud Ennium] apud enim ‖ 8 in Etruria] inetria ‖ querendae · Versibus] quaerunda e uersibus *V** ‖ 9 quos olim] quo olim ‖ 323, 1 ut Faunus] ut **et** faunus ‖ sint] **sit** ‖ 5 ostendam] offendam *V* ‖ 7 a Tartaro dictum] dicta a tartaro [227]) ‖ in quarto] in · IIII · ‖ 324, 2 atque ornamenta] *sic F* [ac ornamenta *V*] ‖ 5 propterea quod] propter quod [*V*] ‖ 11 Argivis et apte cibum] et argiuis cibum (*in verbo* argiuis *litterae* arg *correctae sunt ex* apt) *V* ‖ 325, 2 Atque] At quae ‖ locusta] lucustam [228]) ‖ 3 elephas] elefans [229]) ‖ 4 C. Aelii] cornelii [230]) [*V*] ‖ 5 libycis] libicis ‖ 7 Pyrrhi] pyrri ‖ 8 elephantos] elefantos ‖ id est] Idem · non item [*V*] ‖ 326, 3 Libya] libia ‖ 5 si ab Lucanis dictae] *om.* *F V* ‖ 6 ego] ergo *V* ‖ 327, 1 tum ornatae] tumor natae ‖ 5 verba haberet orationum] uerba **orationum haberet** [231]) ‖

---

esse *idem* ‖ [222]) hoc signo confirmatur Florentini libri origo Casinensis. Conf. Spengel, Ueber die Kritik p. 434 ‖ [223]) interiectionem *o* reposuit Mueller ‖ [224]) **idem est** coni. Mueller ‖ [225]) scribendum est **mysteris** *Dius*. Conf. not. ad 34, 8 ‖ [226]) conf. Wilmanns (De libr. gramm.) p. 34: »de neutris graecis ut *poema* in his libris sic statuisse videtur, ut ea aut prorsus tamquam latina (fr. 21) aut prorsus tamquam graeca (fr. 22) declinarentur sqq.« ‖ [227]) **dictum a Tartaro** Mueller ‖ [228]) scribendum est **lucusta.** Conf. L. Schwabe in Annal. philolog. 1872, p. 415 ‖ [229]) scribendum est **elephans.** Conf. Horat. epist. II 1, 196 ed. Keller et Holder ‖ [230]) **Corneli** Mueller ‖ [231]) sic Mueller

327, 8 commodissime] commodisse || 12 Egeriai] egria · · I · *V* || 328, 1 ollus] **ollo**[232]) [*V*] || 5 λήϑη] λετε || 7 idemque ancilia · Ancilia dicta] idemque ancilia · dicta *V* || 329, 1 Thracum] tracum || Saturnio in carmine ....] *om. F V* || 2 Libaque] Saliba quae *V* || 5 XXIIII] XXVII, *ut vid.*[233]) || 330, 1 deici] duci *V* || Tutulati] *corr. ex* Titulati || 2 ii] **hi** || 3 tutulus] *corr. ex* titulus || 5 velatos] uelatas || 7 arx] ares (tres *V*) || 331, 3 ἔτυμα] etyMA || 5 Volturnales, Palatuales, Furinales, Florales] **uolturnalem · palatualem · furinalem · floralem**[234]) || 6 Falacres et Pomonales] **falacrem et pomonalem** || 7 obscura] oscura || 332, 1 Furina] furrina[235]) *V* || 2 *post* nam *nullum lacunae indicium* [*V*] || 4 ferae] *sic F* [fere *V*] || 5 Sabini] sauini || 8 memorare] memorari [*V*] || 333, 3 thynno] thinno *V* || 5 Lupe, saperdae te] lupes aper dete [lupos aperdete *V*] || 7 summe rete] sumere te *V* || 334, 1 felo] caelo *corr. ex* selo *vel* felo, *ut vid.* || *post* ceptat *nulla lacuna* [*V*] || 335, 4 Duellona] duelliona *V* || 9 patescit] patefit *V* || 10 tribus] tribus **stellis**[236]) [*V* *] || 336, 3 Opilius] opillus *V* || 4 quem dicunt Graeci] quem **graeci dicunt** || 7 optumum appellat supremum] **supremum optumum appellat**[237]) *V* || 8 a superrumo] **ab** superrumo || in XII tabulis] duodecim tabulis[238]) *omisso* in [XII tabulis *V*] || 337, 2 id est] *om. F*[239]) || 4 Cornicularia] cornicula *V* || 9 stipatores]

---

232) sic Mueller || 233) conf. Spengel (Philol. XXXII p. 93): »Hier hat die Handschrift keineswegs XXIIII, sondern XXUIJ. d. h. XXVII.« Re vera scriptum est *xxuij*, at tamen non satis persuasum habeo librarium *XXVII* voluisse, quoniam litterae *u* et *ii* in libro Florentino vix certa ratione discerni possunt. Altero autem loco (50, 8) ubi Varro de XXVII Argeis agit, iamdiu viri docti XXIV scribendum esse perspexerunt, nec mihi quidem Spengel l. l. persuasit Romae per quattuor regiones XXVII sacella Argeorum disposita fuisse. Immo totus ille de Argeis locus etiam prorsus aliis vitiis laborare videtur, de quibus hic disserere longum est || 234) sic Mueller || 235) in hoc nomine scribendo librarius minime constans est, scribit enim 88, 7 *Furinalis;* 88, 8 *Furialis* et *Furrida;* 88, 9 *Furinales;* 201, 3 (teste Victorio) *Furrinalia* et *Furrinae;* 331, 6 *Furinalem* || 236) sic Mueller || 237) sic Mueller || 238) scribendum est *duodecim* **tabulae** *dicunt*, sicut 187, 9. De litteris permutatis vid. Praefat. p. 13 || 239) haec verba recte delevit Mueller

stipateres || 337, 10 λάτρον] CATPON *V* || 338, 1 item et] item ut [*V* *] || 7 diabathra] dyabathra || pedibus] pecudibus [*V*] || amictus epicroco] **erat**[240]) amictus epycroco [*V**] || 9 In Menaechmis Plauti] In menechmis[241]) || 339, 1 iubeas] *sic F* [iubes *V*] || 2 est hoc verbum] **hoc est** uerbum || Cementria] cemetria[242]) || 340, 3 et graecum] hic[243]) graecum *V* || cratis] gratis [*V*] || 5 adscriptivis] ascriptiuis, *item bis in proximo versu* || ad legionem] *sic F* [in legionem *V*] || 341, 1 tibi] libi [ibi *V*] || 2 ferentarium . . . ferentarium] ferentarium [*V*] || 7 adscriptos] ascriptos || 9 rorarii] rorani, *item paulo post* [*V*] || en sunt] an sunt[244]) *man. pr.*, en *suprascripsit manus alia* || 10 ante] *om. F* || 11 pluit] plusti *cum unius litterae spatio* || accensos] *sic man. pr.* adcensos *sec. m.* || 342, 4 *post* triportenta *nulla lacuna* [*V*] || 7 tibi istuc] tibi in mercatore istuc *V* || dividiae 'st] diuidia est [*V*] || 343, 4 lien necat] liene negat[245]) *V* || 6 *post* distrahuntur *nulla lacuna* [*V*] || 8 syncerastro] sincerastro, *item paulo post* [*V*] || glandio] gladios (*corr. ex* gradios) *V* || 344, 1 edulium] medullium (*corr. ex* medulium) [*V*] || 4 trames] tramis || 6 age respecta] agerge specta [*V*] || 7 quid est] quid esset *V* || 9 Cistellaria] *sic F* [Cistelaria *V*] || 345, 2 a limo] **ab** limo || 3 diobolares] diouolares, *item paulo post* [*V*] || schoenicolae] scenicolae *V* || 4 a binis obolis] sabini sobolis [*V*] || schoenicolae] schenicolis *V** || schoeno] scheno *V* || 5 unguento] nungento *V* || 346, 4 scruppidae, stritabillae] ruppae · ides rittabillae[246]) *V* || 5 significat] assignificat [adsignificat *V*] || scruppidas] scruppidam || 347, 1 ut scauripeda] auscau-

---

[240]) hunc versum cum priore coniunxit Th. Bergk (Rhein. Mus. XXXIII p. 281) ita scribens:

Risi egomet moechum cassabundum ire ebrium

Diabathra in pedibus, erat amictus epicroco || [241]) nomen *Plauti* recte delevit Mueller. Ceterum conf. Spengel p. L || [242]) *Cosmetria* Mueller. **Commotria** Ribbeck (Com. Rom. Fragm.² p. 12) ex coni. Turnebi. De *e* et *o* litteris permutatis conf. Praefat p. 9 || [243]) fortasse *hoc?* || [244]) fortasse *adsunt* || [245]) *lien* **enecat** Mueller duce Spengelio (p. 700) || [246]) hunc versum G. Loewe (Prodr. corp. glossar.) p. 281 sq. audacter sic restituit:

Scrattaé scrabipedae strittivillae edéntulae

ripeda (tuscauripeda *V*) || 347, 4 Menalippa] **melanippa**[247]) || 348, 1 stritabillae] strittabillas[248]) [scrittabillas *V*] || a stritilando] a strettillando *V* || stritare] **strittare**[249]) *V* || 2 Astraba] astriba *V* || 3 axitiose] ac sitiose [*V*] || 4 Sitelitergo] sitelli tergo *V* || 5 axitiosam] ac sitio aquam [*V*] || 349, 2 faciundo] faciendo *V* || 5 de stribula] distribula *V* || obscaenabis] obscoenabis (*corr. ex* obscenabis) *V* || cera Stribula] cerastribula *V* || 350, 1 coxendices] coxa indices *V* || 2 bovis] uobis || 3 in Nervolaria] in eruolaria (interuolaria *V*) || 6 in Poenulo] in penulo [*V*] || 7 cervum cursu] circumcurso [*V*] || gradu] gradum || 10 pro praefica · Praefica dicta] Pro praefica dicta (praefica dicta *V*) || 351, 1 ab luctu] ab luco [*V*] || 2 laudeis] laudis || 4 qui inscribitur] qui scribitur[250]) [*V*] || *νόμιμα βαρβαρικά*] nomina barbarica [*V*] || 352, 4 quasi] quas[251]) [*V*] || 5 sedere] federe[252]) [*V*] || 8 te esse] esse [*V*] || 353, 4 nox intempesta] **intempesta nox** [*V* *] || 5 nihil] nichil || 7 clupeo] **clipeo** (clypeo *V*) || 8 cogens] agens || 354, 2 quae praeter alia erant insignia] *haec verba a prima manu suprascripta sunt* || 5 eius] equi, *ut vid.* || 6 Homerus] omerus || vocant] uocat [*V*] || *ἅμαξαν*] *AMαξαN* (*ἅμαξαν V*) || propinquum] *corr. ex* propinquam, *ut vid.* (propinqua *V*) || signum *βοώτην*] signum *BooτεM corr. ex BooτεM* signum [signum booten *V*] || 8 axem] *corr. ex* axet, *ut vid.* || 355, 1 nunc maxume] nunc maxime (*in marg. post* etiam *adscriptum a prima manu*) [*V*] || quom arant terram] enim terunt terras, *ut mihi quidem identidem inspecto codice uisum est, quamquam haec verba, sicut ea quae praecedunt et quae sequuntur, incertissima sunt* || 2 e quis ut dicti valentes] *non potui legere* || 3 omnis] omnes || 6 a parte] aperte || 7 septem] VII || 356, 4 Pacuvius] **pacuius** || 7 denepotus] de nepotus [dene po-

---

247) sic Mueller || 248) leg. **strittiuillas**. Ceterum de *u* et *i* litteris et hic et supra permutatis conf. Praefat. p. 7 sq. || 249) sic Mueller || 250) de *in* litteris ante *s* impurum in antiquis codicibus saepe omissis vid. Lachm. in Lucr. IV 283 p. 232 || 251) *ques* scripsit Mueller ex coni. Scaligeri (qua de forma conf. Neue, Formenl. II² p. 232 sq.), *queis* Vahlen (Enn. Sat. v. 43, p. 162) || 252) **fodere** Mueller. De litteris commutatis vid. Praef. p. 9

tus *V*] || 356, 8 crepusculum dictum] **crepusculum**[253] || Sabinis] sauinis || 357, 2 dubiae res] ubi heres || 8 i, redito] ad reditum [*V**] || conticinio · Conticinio; putem] conticinnoputem *V*, *id est:* conticinno putem *corr. ex* conticinnoputem || 358, 1 conticinium] conticinnam *V* || 3 adsignificant] assignificant || 9 procare] prorogare [*V*] || 359, 2 ut transversus] aut transuersum *V* || 4 ab eo quod] ab eo qui || 6 leno] lemo [lenio *V*] || 360, 2 Andromachae] *sic F* [Andromache *V*] || recte indidit] recte ei indidit [*V*] || 6 voluit] uolunt [*V*] || Euripidem] euripeden || *ἔτυμον*] etyMON (etymon *V*) || 7 Euripides] euripedes || *ἔτυμα*] etyma *V* || 8 Andromachae] andromache [*V*] || 361, 1 *ἀνδρὶ μάχεται*] andromachete (andrimachete *V*) || 3 Andromachae] andromachem, *ut vid.* [Andromache *V*] || 6 *ἀλεξίκακον*] alexicacon *V* || 11 inde etiam] inde enim *V* || 362, 4 antiqui qui dicebant] **antiqui dicebant**[254] || 5 ex corio] e corio [*V**] || 6 inde] *om. F V* || aliquot] *corr. ex* aliquod [aliquid *V*] || 8 ne quid scorteum] ne quod scorteum || 363, 2 numenque] numerique (numeri *V*) || 4 eius cuius imperium] eius · Imperium[255] [*V*] || maxumum] **maximum** [*V*] || 5 et aliquotiens Livius] et alius aliquotiens[256] [*V*] || 7 epityrum estur] epytira estuer *V* || 364, 1 epityrum] epytirum *V* || 3 dicit] **dixit**[257] [*V**] || faciunt omnia] omnia faciant[258] || 4 Pacuvium] **pacuium** || 5 flexanima tanquam] flex animat aquam [*V*] || lymphata] limphata *V* || et Bacchi sacris commota · Lymphata] *om. F* [*V*] || 7 a lympha; lympha a nympha] a limpha a nimpha *V* || 8 *Θέτις*] THETIC [Thetis *V*] || 365, 1 *λυμφολήπτους*] lympholemptus[259] [lympholemptos *V*] || 2 lymphatos] limphatos || Bacchi] bachi || 3 est Liber] et liber *V* || Bacchae] abache (a Bacchae *V*) ||

---

[253] sic Mueller || [254] sic Mueller || [255] Lachm. in Lucr. II 632, p. 111 sic scribit: *dictum ab nutu*, ⟨**quod, cuius nutu**⟩ *omnia sunt, eius imperium* e q. s., prob. Spengel (Ueb. d. Kritik p. 472) || [256] Quidquid in *alius* latet (cf. Lachmann in Lucr. p. 111), *aliquotiens* ad extremum enuntiatum reiciendum esse apparet || [257] perfectum flagitavit iam Ritschl (Opusc. III p. 790) || [258] lege **omnia faciunt** || [259] de *m* littera ante *pt* inserta conf. e. g. scripturam *epilempticus* in fragm. iuris Vatican. 130

Hispania] ispania || 365, 4 Baccha] **bacca** *V* || 5 Pacuvium] **pacuium** || 6 Halcyonis] alcionis [alcyonis *V*] || 366, 1 ἁλκυών, a nostris halcedo] alcyon · nostri **alcedo** [alcyon a nostris alcedo *V*] || 3 halcyonios] alcionia (alcyona *V*) || 4 halcyonis] alcionis *V* || 6 XII viros] **XV**[260] uiros, *ut vid.* || 367, 3 κῶμος] comos *V* || 5 κωμῳδία] comodiam[261]) *V* || 368, 3 Pacuvium] **pacuium** || 5 potis est] *corr. ex* potest || 7 cicurare] cicorare || 8 cicur, et ideo] cicuret · Ideo || obtineo] **optineo** || 10 Cicurii] cicuri[262]) *V* || ciccum] ciccur *man. pr.*, ciccum *man. sec.* || 369, 3 eccum venire] ciccum uenire [*V*] || 8 abegi ab ianua] ab regia ianua [*V*] || 9 nihil] nichil || effutitium] **effutitum**[263]) [*V**] || 370, 1 clupeus] clipeus [*V*] || 5 premis] promis *V* || 371, 2 a quo] **ab** quo || obiurgat is] *corr. ex* obiurgatis is, *ut vid.* || 8 κλέπτειν] cleptin · Clepere[264]) [cleptin *V*] || 372, 2 a quo] et a quo *V* || 3 obsonium] ad obsenum[265]) *V* || 5 ominis] omnes [omnis *V**] || obscaeni] obsceni [*V*] || 6 obscaenum] obscenum [*V*] || ab scaena] ab scena [*V*] || 7 scena] *corr. ex* scaena, *ut vid.* || 8 sceptrum, partim scaeptrum] sceptrum *V* || 373, 1 alii faeneratricem Plauti] alii **plauti faeneratricem**[266]) (*corr. ex* feneratricem) *V** || feneratricem] foeneratricem *corr. ex* feneratricem || 2 faenisicia] *corr. ex* fenisicia || fenisicia] foenisicia [foeniseca *V*] || 3 Mesium, non Maesium] maesium non moesium *V* || 4 Caecilius praetor] cecilius[267]) [*V*] || 5 obscaenum] obserroum *V** || in scaena] in scaenam [*V*] || 6 de-

---

[260]) sic legit etiam Keil (Rhein. Mus. N. F. VI p. 143) || [261]) de vocali in altera huius vocabuli syllaba conf. ea quae congessit Hermannus Usener in Annal. philol. a. 1865 p. 236 sqq , inprimis p. 261. Quodsi audacius locum Varronianum restituere ausis, temptes ueluti: *inde comissatio Latine dicta et in Graecia* ⟨*κωμῳδία, quam nos comoediam appellamus uel*⟩ *ut quidam scribunt comodiam* || [262]) pro *Cicuri* · *Innatum* videtur scribendum esse **Cicurini** · **Natum** Conf. Corp. Inscr. Lat. I p. 630 || [263]) conf. not. ad 26, 2. Illud *effutitius* vel potius *effuticius*, quod alibi non invenitur, in lexicis delendum est || [264]) an scribendum est: *potest uel a Graeco κλέπτειν dictum clepere?* || [265]) **Dossenum** s. *Dorsenum* Mueller (p. 303) || [266]) sic Mueller || [267]) **Cecilius** scripturam *e* uocali insignem suo iure in contextum Lucilii receperunt Lachmann et Luc. Mueller

bet] dedet || 373, 6 pueris] pueriliss[268], *ut vid.*, *sed litterae* lis *incertae sunt* || 374, 2 obsit, bonae scaevae] obsit ubonae sceuae *V* || Scaevola] sceuola [*V**] || 3 scaena *corr. ex* sceua || 4 dicuntur comitia] dicitur comitia || 5 dicitur] dixi || 6 σκαιάν] scean *V* || 375, 1 scaevum] sceuum || 2 osmen, S quod extritum] os mene quod extritum[269]) *V* || 4 et mihi amicam esse crevi] *om. F* [*V*] || 7 cernere] canere [*V*] || 8 quod est Mi] quo desimi *V* || 376, 2 ferre quem] ferret quem *V* || 3 is frequens] his frequens [*V*] || 4 dicunt Pol istoc quidem] dicunto quidem (dicunto quid est *V*) || 5 tanti] *corr. ex* panti || 377, 7 facimus musset] facimus et *V* || obrutus] obrutum (*corr. ex* obrutus, *ut vid.*) || 8 μῦ] MV || 9 quod id minimum] **Id quod**[270]) minimum || 378, 2 Pacuvium] **pacuium** || 10 pipatu] piatu *V* || 379, 1 partim quae] partimque || 6 Caecilii] Cilii *V** || 7 ut pro nilo] *sic F* [pro nilo ut *V*] || 380, 3 aperta] aperiant[271]) [*V*] || 5 Ennii] Enii || 8 clamore bovantes] clamorem bouantes [*V**] || 10 pausam fecere] pausam facere [*V*] || 11 ab haedo] ab aedo [ab edo *V*] || 381, 2 sunt a frendice] sueta frendice[272]) [*V*] || M. Accius] Maccius[272]) [*V*] || 4 fringutis] fringuttis[273]) [fringuatis *V**] || 6 trade deque in re neque] tradeq. inreneq. *V* || 382, 2 Nexum .... Nexum] nexum [*V*] || 4 Mutius] **Mucius** || 7 idem] **id est**[274]) || 383, 1 nexum dictum] *sic F* (nexus dictus *V*) || 2 in servitute] in **seruitutem**[275]) || dat] *om. F* [*V*] || 4 Popilio] popillio *V* || Sylla] sillo *V* || 6 nexi sed dissoluti] nexi dissoluti [*V*] || 7 in Casina] in casinea *V* || 384, 1 sine amet, sine] esses sine [messes siue *V*] || 2 faciat] facias [*V*] || nil domi delicuum] demi nichil[276]) delicuum [domi delicuum *V*] ||

---

[268]) **puerulis** Mueller duce Turnebo || [269]) **osmen e quo S extritum** Mueller || [270]) sic Mueller || [271]) **aperta ut** Mueller || [272]) de hoc loco foede corrupto conf. Ritschl, Parerg. p. 26 sqq. || [273]) Plauti codices *BJ* in Cas. II 3, 49 praebent *friguttis*. Duplici *t* litterae apparet aliquid auctoritatis iam accedere || [274]) probat Spengel (Philol. XVII 301) || [275]) sic Mueller || [276]) codices Plautini inverso verborum ordine hos anapaestos tradunt Cas. II 2, 32:

Sine amét, sine quód lubet id faciát, quandó tibi nil domi délicuómst.
Paululo minus leniter fluere numeros, si cum Varronis codice scriba-

384, 3 delicuum dictum] dictum [*V*] ‖ 4 fiant] *corr. ex* sint ‖ 5 a liquido] **ab** liquido ‖ Claudius] Cladius *V* ‖ 6 malet] mallet *V* ‖ auctorem apud] **auctorem · Apud** [277] ‖ 385, 2 a liquando] **ab** liquando ‖ 4 in Esiona enimvero] Inesionam uero [278] ‖ 9 in Duloreste] Indolo [279] [*V*] ‖ 10 caperata] caperrata *V* ‖ 386, 1 in Agidone] **in nagidone** *V* ‖ 8 quod sint remedia] quod sit remedia *V* ‖ 9 in Technico] in thechnico *V* * ‖ 10 confictant] conficiant *V* ‖ 387, 1 Pacuvii] Pacui du *spatio interposito II litterarum* (Pacuui · Dum *V*) ‖ 2 ab luce] **a** luce *V* ‖ 5 quassant aulas] aulas (*corr. ex* alilas, *ut vid.*) quassant *V* * ‖ 6 ἐκβολή] exbole [*V*] ‖ 388, 2 rescripserim] rescripserint ‖ 3 quam quod] quamquam (*corr. ex* quanquam) [*V*] ‖ reliquerim] reliquerint *V* ‖ 5 reprehensus] **reprensus** ‖ 8 P. Septumio] po septumio ‖ 389, 3 ἐτυμολογική] ethimologice (etymologice *V*) ‖ 5 et utilis sit] et illis sit *V* ‖ etymologiae] ethimologicae [280] ‖ 7 verborum] *deletum est in F* (*om. V*) ‖ 9 tempora] tepora ‖ 390, 2 ut illa] utilia [*V*] ‖ 3 soluta] solita *V* ‖ 4 parteis] partis ‖ 391 *Inscriptio libri haec est:* M · TERENTI · UARRONIS · DE LINGUA LATINA LIB · VII · EXPL · INC · LIB · VIII · QUAE DICUNTUR · CUR · NON SIT ANALOGIA · LIB · I · *V* ‖ 391, 1 quom oratio] quomodo ratio [quomodo oratio *V* *] ‖ tripartita] **tripertita** ‖ 392, 1 sit declinata] sic declinata ‖ 7 de huiusce] *corr. ex* huiusce ‖ 9 declinata sunt] *Inde ab his verbis tota reliqua codicis pagina in rasura scripta est, quae pertinet usque ad verba* 397, 3 quod propositum ‖ 12 quod et de] **quod de** [*V*] ‖ 393, 4 appareret] *corr. ex* apareret [apparet *V* *] ‖ 6 legi ut] legium [281] ‖ a lego] *om. F* [*V*] ‖

---

tur: *quandó tibi dómi nihil délicuómst* monuit Studemund in scholis Argentoratensibus ‖ 277) sic ex coniectura orationem divisit iam Christ (Philol. XVI p. 452) ‖ 278) leuiculo librarii errore remoto restituo: **in Hesiona mucro gladii lingula, a lingua;** conf. tamen Gell. X 25, 3 et Ribbeck (Trag. lat. ad Naevii versum 18); Gellius, quid *lingula* significaverit, parum recte videtur perspexisse ‖ 279) **in Dolo** Mueller ‖ 280) scribendum est **etymologicae** (conf. 12, 4 *ethimologicen;* 285, 6 et 389, 3 *ethimologice;* contra 13, 8 *ethimologiam* in *F*) ‖ 281) **legi ubi** coni. Mueller

393, 9 Hecuba] ecuba || 11 Priami] **priamo**[282]) *corr. ex* priami, *ut vid.* || 12 et gentilitates] ad gentilitates[283]) *V* || Aimilio] Emilio, *et sic constanter* [*V*] || 394, 1 Aimilium] emilium *corr. ex* emiliorum || 3 imposititiorum et declinatorum] impositio [*V*] || 6 ad usum] *sic F* [aduersum *V*] || 7 discerent] dicerentur [*V*] || 395, 4 in consuetudinem] consuetudinem [*V*] || 5 declinatus] *sic F* [declinamus *V*] || 7 nominis] omnes [omnis *V*] || 8 qui si] quis [*V*] || nonnunquam] **nonnumquam** || 396, 3 voluisse] Uoluis || 8 quae declinarentur] quo declinarentur [*V*] || 397, 1 sint] sit [*V*] || 4 nihilo] nichilo || 5 imposuerunt] imposiuerunt[284]) || 7 cur eas .... caussa est] *om. F*[285]) [*V*] || 8 eas] eam || 398, 1 declinari] declinarint declinari *V* || 2 in formis] informem [informes *V**] || 3 fecundum] ferundum *V* || 5 nihil] nichil || 6 vix, cras] uixerat *V* || 7 simplex, simplex ibi] simplex ibi [*V*] || 8 servili opus est] seruilio post [*V*] || 399, 1 qua multi] quam multi (*corr. ex* quam pli muli, *ut vid.*) *V* || 2 quarum] quorum [*V*] || 6 quidquid] **quicquid** [*V*] || 7 alligari] *sic pr. man.* colligari *man. sec.* || 400, 2 syllaba] sillaba || 3 duce natura] *corr. ex* dum cenatur || 4 rebus ... ne] rebus ne [*V*] || 6 declinatus] declinandus *V* || quorum] quarum *V* || 8 Dion] dyon *V* || 9 adsignificantur] significantur *V* || 10 una] unum *V* || casus] capus *V* || altera] alterum *V* || 401, 6 sequitur et locus] **sequitur locus** || 7 scribit] scribi *V* || 14 a Terentius] **ab**[286]) terentius *V** || 15 in eas res] in ea res *V* || 402, 4 aut a parte · Ab toto] *om. F* [*V*] || 7 a parte] aperte || 9 aut ab animo] *corr. ex* alia ab animo || 403, 8 dicuntur] *corr. ex* dicunt, *ut vid.*[287]) || sunt declinati] SŨ · declinati || 12 sunt quinque] sunt qui quae *V* || 404, 1 Hercules] ercules, *et sic constanter* || 5 cognomi-

---

[282]) sic Mueller || [283]) **ac** *gentilitates* Mueller || [284]) scribendum puto **imposierunt.** Conf. nott. ad 16, 3 et ad 97, 5 || [285]) de hoc glossemate conf. Spengel, De emend. rat. p. 5, qui corrupti loci sensum et constructionem sic fere restitui posse docet: *causam cur uerba ab impositis nominibus declinarint, quoniam ostendi, sequitur, in quo uoluerint ...* || [286]) conf. not. ad 38, 11 || [287]) **dicunt, naturam** sagaciter coniecit Wilmanns (l. l. p. 11) coll. 402, 2 sq. Item C. F. W. Mueller l. l. p. 794

nata] **cognomina**[288]) || 404, 8 maius vel minus] maius **aut** minus || 405, 6 a Romulo] **ab** romulo || a Roma] **ab** roma || 8 Latonius] latonus *V* || 14 ut saluto] **ut ab**[289]) **saluto** [ut a saluto *V**] || 406, 2 ad quem] *om. F V* || 6 forma] fama [*V*] || 7 nunc dicetur] nunc dicitur [*V*] || 11 Artemidorus] artem Idorus || 12 Artemidorum] artemam || emit] *corr. ex* emi, *ut vid.* || 407, 1 Ionia] iona || 4 communi] comuni || 6 Ionae] ionis [*V*] || 7 Ephesii] ephesis || 10 aperietur] **aperientur** || 408, 3 a similibus] **ab** similibus *V* || 4 ἀναλογίας] analogias *V* || 6 dissimilitudinem] similitudinem [*V*] || vocant] **uocarunt**[290]) || 7 ἀνομαλίαν] *AωMAENAN V* || 8 quod in declinatione] quod declinatione [*V*] || 9 ἀνομαλία] anomalia [*V*] || 409, 2 posterioris] posteriores || 7 incipiamus] incipimus [*V*] || 10 puella] *om. F* [*V**] || 410, 2 sermonis incipiam] sermo incipiam [*V*] || 5 obscurus et longus] obscurum et longi *V* || 6 ut cito] et cito [*V*] || 7 apertam] aperta [*V*] || temperantia] *sic F* [temperantiam *V*] || 411, 2 nihil] nichil || 4 neglegendum, quod] neglegendum · Sunt, quod [*V*] || 5 brevia] breui || 6 quod his] quod ius[291]), *ut vid.* || 8 otiosi] otio si *corr. ex* otiosi || 10 nihil] nichil || 412, 1 accedit] accidit [*V*] || quaecunque] **quaecumque** || 4 tunicae] tunica *V* || muliebris stola] muliebri · Stola [*V*] || 5 sequimur] sequitur [*V*] || nihilo minus] nichil ominus || 6 videmus] **uideamus**[292]) || 413, 1 περίστυλον] *ΠΕΡΗCΤhΛΟΝ V* || 5 ut in vestitu] et in uestitu *V* || 6 usu] usus [*V*] || 414, 6 *post* artifice *spatium quattuor fere litterarum relictum V* || 8 nisi bellum] sibellum[293]) [*V*] ||

---

[288]) sic idem C. F. W. Mueller p. 795 || [289]) conf. not. ad 38, 11 || [290]) conf. vers. 4: *quas appellarunt analogias* || [291]) **quoius** Mueller || [292]) sic Mueller || [293]) satis languidum videtur istud *nisi bellum* nec mihi quidem dubium est quin Varro illi *quoduis poculum* nomen opposuerit vasculi alicuius minus elegantis. Fortasse conicias **simpulum** vel *simpuium*. Conf. 129, 4 sqq.: *Qui uinum dabant, ut minutatim funderent, e guttis guttum appellarunt, qui sumebant minutatim, a sumendo simpulum* (sic *F* teste Victorio, *simpuium* Buecheler Rh. Mus. N. F. XX p. 421) *nominarunt. In huiusce locum in conuiuiis e Graecia successit epichysis et cyathus; in sacrificiis remansit guttus et simpulum.* Similiter Varro in Sat. Men. »Est modus matulae« V, quem locum Buecheler l. l. sic restituit: »non vides ipsos deos si quando volunt gustare

414, 9 est ab] et ab [*V*] || 415, 1 omneis] omnis || quod si esset] quod essent *V* || 6 ebore aliisque rebus] ebore .... rebus *intermisso iterum spatio quattuor litterarum* || 7 grabatis] grabattis [*V**] || 416, 1 verborum dissimilitudinem quae sit in consuetudine] uerborum dissimilitudine quae sit inconsuetudinem || 3 ea nobis observanda] **ea obseruanda** [*V*] || 5 nihil] nichil || 6 sequamur] **sequemur** || 10 Iuppitri] iuppiti *V* || 417, 4 ab dissimilibus] ab his similibus [*V*] || 5 et a similibus] et similibus [*V*] || 8 a similibus] **ab** similibus || 10 contra] contraria [*V*] || 11 Iuppiter] iupiter [*V**] || ovis, et Iovi ovi] ouis · iobi · oui[294]) (ouis Ioui oui *V*) || 418, 1 eo etiam] eo **iam**[295]) || ἀναλογικῶς] **analogias**[296]) *V* || 2 ab iisdem] ab hisdem, *item paulo post V* || 5 Albae] aluae *V* || 6 Athenaei] athenae (Athene *V*) || 7 Athenienses] athenaiis *V* || 9 Saturni] *sic F* (Saterni *V*) || luo] lui, *ut vid.* || 10 a solvendo] **ab** soluendo || nomina virilia] omnia liberalia [*V*] || 419, 2 cum dandi casu similia] eum dant dissimilia [eum dant similia *V*] || feminae Terentiae] femina est terentia *V* || 3 eadem] *correctum ex* ea || uiris] *correctum ex* uires, *ut videtur* || 5 communia huius] comune ut huius[297]) [*V*] || Marci Plauti] marci *V* || 7 est similitudo] et similitudo [*V*] || 420, 3 aut in omnibus] *correctum ex* et in omnibus || 4 aliqua] aliqua esse parum [*V*] || 10 simile tum] simili laetum

---

vinum, derepere ad hominum fana et tamen tam pusillulo simpuio invitari? (idem postea edidit: tamen tum ipsi illi Libero simpuio vinitari?, Baehrens in annal. philol. 1872 p. 354 maluit: tamen tum pusillo Liberi simpuvio invitari?)« Conf. etiam Apulei. de mag. p. 27, 1 sqq. ed. Krueg. (p. 488, 2 sq. ed. Hildebr.): »Eadem paupertas etiam populo Romano imperium a primordio fundavit, proque eo in hodiernum diis immortalibus simpulo et catino fictili sacrificat.« Ceterum ne *simpulum* meum e codicis ductibus *sibellum* iusto audacius enucleasse videar, conf. 566, 7, quo loco editores pro tradito *singulum* certissima correctione scripserunt *sembellam* || 294) particula *et* etiam hoc loco delenda est, sicut antea Varro scripsit *lupus lepus; lupo lepori* et *Priamus Paris; Priamo Pari* || 295) probat Spengel De emend. rat. p. 13 || 296) idem docet nonnulla verba intercidisse et lacunam v. c. sic supplendam esse: *analogias* ⟨*esse negandum quod non modo ab similibus*⟩ *dissimilia finguntur* || 297) scribendum videtur: *Dissimile Plautus et Plautius*, ⟨**Marcus et Marcius**,⟩ *et* **commune utriusque** *Plauti et* **Marci**

[*V*] || dicant esse] dicantes se [*V*] || 421, 1 si genere] sit genere [*V*] || 421, 6 non debeamus] debeamus [*V*] || 8 eam significat] ea significat [*V*] || intellegimus] *sic F* [intelligimus *V*] || 10 nihil] nichil || 11 illi] illae *V* || 422, 3 ex utraque] ex | ex utraque || 4 quin in] qui in [*V*] || 5 Alphena] alfaen *V* || 10 spectari] expectari [*V*] || ignorare] *corr. ex* igorare || 423, 1 Menaechmos] me hechmos [Menechmos *V*] || 3 nihil] nichil || 4 cum altero] *corr. ex* altero || 6 ignorent] ignorarent [*V**] || 424, 1 in quae] **iam qua** [298] *V* || dividitur · Oratio secanda] diuiditur oratio **secunda** [298] [diuiditur oratio seruanda *V**] || 2 natura] **naturam** [298] *V* || unam] iniam [299] *V* || 3 alteram quae habet tempora] *om. F V* || tertiam] *om. F V* || 4 quartam] *om. F V* || 5 quidam] quidem *V* || 7 ut atque] ut que [*V*] || 425, 1 quis, quae] quisque [*V*] || vocabula] *om. F V* || 3 nominatus] nomina tus || 5 quartum ut finitum] quartum finitum [*V*] || 6 quoad] **quod** [300] [*V*] || 9 hae] hec [301] [*V*] || 11 communi] comuni || 426, 4 habent] *corr. ex* habet || 12 balneae] *om. F* [*V*] || 427, 2 multitudinem] **multitudinis** [302] || 4 his quoque] *corr. ex* his || 6 alia casus] alia casus alia casus || 7 obliquos · Habent utrosque] **obliquos habent · Utrosque** *V* || 8 Iuppiter] iupiter [*V*] || Marspiter] **maspiter** [303] [*V*] || 11 quadripartita] **quadripertita** || 12 in his tribus] ininfei | inei · teis [304] *V* || 13 qua] quae *V* || quam, quaius] quamuis (*fortasse corr. ex* quaius) *V* || 428, 1 quis, quoi] a quiuis cui *V* || 2 quae sunt, sic] quae sit [*V*] || 3 qua est] quae est [*V*] || 6 ab is ei] ab his *V* || 8 iis viris] his uiris [*V*] || eis mulieribus] es mulieribus *V* || 429, 1 is, ea, id] ea, id [*V*] || eaius ... Nunc] ea ius · Nunc [*V*] || 5 attigi] **tetigi** || 6 spinosiora] sponsiora [*V*] || 430, 1 qui accedunt] quae accedunt *V* || 6 ut a cista] ut cista

---

298) hunc locum restituit Lachm. in Lucr. V 1006, p. 328: *nunc ponam potissimum* **eam** *qua dividitur oratio* **secundum** *naturam in quattuor partis* || 299) **in eam** Mueller duce Spengelio || 300) conf. not. ad 33, 6 et Aug. Mueller l. l. p. 60 || 301) Mueller scripsit *haec* ⟨*hae*⟩ || 302) genetivum reposuit Mueller: »sic enim Varro hoc artis vocabulum tanquam indeclinabile sermoni inserere solet« || 303) sic Mueller (conf. 511, 10; ex contrario 416, 10 et 581, 3) || 304) **in infeineiteis** scripsit Mueller suadente Spengelio

[*V*] || 430, 8 vocabula] uocabulum [*V*] || 11 a Tibure] a tibura *V* || Tiburs et] tibur · Sed [*V*] || ut a currendo] et a currendo [*V* *] || 431, 1 ab oue] *corr. ex* a boue || et a sue] **et sue** [305]) *V* || ouile] *corr. ex* ouille || 2 suile] *corr. ex* suille || non bovile] **bouile non** [306]) [*V*] || 4 auile] *corr. ex* auele, *ut vid.* || non est, neque ab ove oviarium] *om. F V* || 6 sic a sessione] sit, a sessione [*V* *] || 7 venit] uenet [*V*] || 8 ἀναλογικῶς] analogion [307]) *V* || essent] *corr. ex* esset || 9 pellaria] **pelliaria** [308]) *V* || 432, 2 a tribus] **ab** tribus || 3 quatrini] **quadrini** [309]) [*V*] || 433, 4 Libya] libia || 5 Libyaticos] libiaticos || 9 ab salutando] *sic F* [a salutando *V*] || 10 ab cantando] **a** cantando [*V*] || 434, 8 ut amans et amaturus] **et** [310]) amans ueta maturus (*corr. ex* et a mansueta maturus) *V* || 11 ab amor, legor] amabor legor (amabor et legor *V*) || verbis] uerbi est [*V*] || 435, 1 amatus] amaturus *V* || 4 interierit] inter orierit *V* * || 6 et venaturus] *om. F V* || 8 venor unde] uenerunt de || illa quae erant] **illa erant** [311]) *V* || 9 minus] **eminus** [311]) [*V*] || 10 habent] habentur [*V*] || 436, 5 sicut enim] *corr. ex* si enim || seditantes] sed ettitantes || 7 compostitium] **compositicium** || 9 dicantur] *sic F* [dicuntur *V*] || 11 cithara] cythara [*V* *] || citharicen] cytharicen [*V* *] || 437, 1 aedituus est cur ab atrio et tuendo non] *om. F V* * || 2 atrituus] atrutumus [312]) *V* || 4 ex] **a** *corr. ex* ex, *ut vid.* || piscicupem] piscipem *V* || 6 neque ubi fodiatur] neque fodiatur || 438, 5 esset analogia] essent analogia || dicunt debuisse] dicant derisse *V* || 6 nominatus] nominatiuos *V* || 11 une, uno] *corr. ex* uno une || 13 Crates] grates *V* || dicebat] *om. F V* || 439, 3 Crateti] grateti *V* || non esse] non essent [*V*] || 6 dicant] dicat *V* || si esset analogia] si **essent in** analogia [si esset in analogia *V*] || 7 Aegyptiorum] egiptiorum || 9 ab alauda] a lacco [313]) *V* || alaudas] alaucus [313]) (*corr. ex* alàcus)

---

[305]) sic Mueller || [306]) sic Mueller || [307]) **analogon** Spengel De emend. rat. p. 13 || [308]) sic Mueller || [309]) sic Mueller || [310]) sic Spengel De emend. rat. p. 11 || [311]) Spengel l. l. sic scribit: *quoniam dicimus Loquor et* **Venor [non Loquo et Veno] unde** *illa erant superiora, eo minus seruantur* **quod** ex *his* || [312]) **atritumus** Mueller || [313]) novi, qui de *alec alecis* restituendo cogitaret

[*V*] || 440, 5 esset] essent *V* || 7 volgo] uulgo [*V*] || 9 patrico] patricos || 10 dicatur] dicuntur *V* || 441, 3 a similibus] **ab** similibus *V* || 6 nam quid] nam qui || 8 dispariles] disparilis || 442, 1 utrobique] utrubique [*V* *] || ut sit I ab] ut sit ab [*V*] || secundo] *corr. ex* secunda, *ut vid.* [secunda *V* *] || 2 mentes] mentis *V* || 3 sit I · Sic] sit · Sic [*V*] || 5 quor] $\overset{\text{cur}}{\text{quor}}$ || proportione item] proportionem item [*V* *] || 6 respondeat] **respondeatur**[314] || 8 Aristarchus] aristarcus || 443, 2 cum E brevi] cum breui || 4 Melicerta] melicerte [*V*] || Aristarchum] aristarcum || 5 cum sic solverit] si **non** solueret[315] [*V*] || si enim] sic enim [*V*] || 6 quidque] quicque [*V* *] || 7 casus non esse] casus $\overset{\text{con}}{\text{noti}}$ esse *V* || similes] **similis**[316] || 8 quom] quom (quon *V*) || 444, 1 assumi cur] adsum cur[317] || 4 dii penates, dii] dei penates dei [*V*] || 5 hi rei feri] hei rei ferei *V* || 7 aedes] **aedem** || Consentum] **consentium** || 8 quor] $\overset{\text{cur}}{\text{quor}}$ || 9 Vatinius] uarinius, *item paulo post* uariniorum *V* || 445, 1 publicum] *corr. ex* puplicum || 4 dicere] *om. F* [*V*] || 8 aut sicut] at sicut [*V*] || 446, 2 dicere non debuerunt] **non debuerunt dicere** [*V* *] || hic *corr. ex* da hic || 3 Scatiniae] **catiniae**, *item paulo post* [*V*] || 447, 2 debuerunt] *sic F* [debuerint *V*] || propinquioribus] propinquibus [*V*] || 3 Iuppiter] iupiter [*V* *] || 4 pro strus strues] pro struus struis *V* || 6 album] albus [*V*] || albissimum] albissumus *corr. ex* albussumus [albissimus *V*] || 7 non seruari] *corr. ex* seruuri, *ut vid.* || 448, 1 salsissimum, caldissimum] *sic F* [salsissimus caldissimus *V*] || 3 nonne dicimus] nonne **dicitur**[318] [*V*] || 4 optumum] *corr. ex* optimum || malum, peius, pessimum] *om. F* [*V*] || 5 nihil deest] nichil est [nihil est *V*] || 7 medium caesior] medium, **ut**[319] caesior || caesissumus] cesisumus *corr. ex* cesitumus, *ut vid.* || 449, 1 melius melum] melum melius[320] [melus melius *V*] || melissu-

---

314) sic Mueller || 315) scribendum videtur: *in hoc dicunt Aristarchum non intellexisse, quod quaereretur,* se *non* solvere || 316) sic Mueller || 317) scribendum est **adsumi** *cur* || 318) sic Mueller || 319) *ut* e coni. addidit iam Mueller || 320) fortasse scribendum est **ut melum melius** *melissumum.* Similiter enim legitur 448, 6 *ut peium peius pessimum*

mum] *sic F* [melissumus *V*] || 449, 3 macer] acer *V* * || 4 discreparet] *corr. ex* disceparet || et magis sacer] *om. F V* || 5 et tenerior] tenerrimus *V* || 7 pauperrimus] pauperrumus *V* || 8 paupera] *corr. ex* pauperi, *ut vid.* || 9 frugalissumus frugalissima *corr. ex* frugalissima frugalissumus || 10 ea si] **et si**[321] || proportione essent] proportionem esse || 11 ut uno] et uno [*V*] || 450, 3 quod nunc] *sic F* [quod *V*] || 4 sapientissimum] sapentissimum || 7 quod analogias] *corr. ex* quorum analogias, *ut vid.*[322] || 8 debemus] **debeamus**[322] || 11 macriculus] **macricolus**[323] *V* || nigriculus] **nigricolus** || 13 avicella] **aucella** || 14 dicendum] dicendum **est** || 451, 6 Helena] elena || 7 communis] comunis || 8 Ilium ab Ilo, et Ilia ab Ilio] illum ab illo et illa ab illo [*V*] || 452, 3 ut Arbernus] *sic F* (ut ab Arbernus *V*) || et Percelna] **percelna**[324] || 5 Quinctus Mutia] **quintus mucia** [Quintus Mutia *V*] || 453, 1 Cyzico] *sic F, item bis paulo post* [Cizico *V*] || Andrius] *om. F* [*V*] || 8 et rationem] rationem *V* || 454, 2 a Reate] **ab** reate || 5 liberarint] **liberarunt** || coeperint] ceperunt[325] || 6 Carinas] carrinas *V* || 7 Urbinus] uerbinus || debuerint] **debuerunt**[326] || 8 similitudinem] *om. F V* || *Una et dimidia pagina relicta liber nonus sine inscriptione incipit. Id quod Victorius supercilio pagellae ascriptum fuisse tradit:* Liber VIIII *nunc deletum est incertis tantum umbris relictis* || 456, 3 Chrysippo] chrisippo || sex libros] *om. F* [*V*] || 457, 1 περὶ ἀνομαλίας] perianomalias [*V*] || his] iei *vel* lei *corr. ex* lii, *ut vid.* (hei *V*) || libris] libri [*V*] || 2 Aristarchum] aristharcum *corr. ex* aristarcum || 4 Chrysippus] chrisippus || sermonis] sermones [*V*] || 7 verum] uerbum || 8 de *ante* uerborum *deletum est*[327] || similitudine] **similitudinem**[327] || quorundam] quarumdam[327] [*V*] || 458, 1 iubent] iubet [*V*] ||

---

[321]) sic Mueller || [322]) Spengel, Ueber die Kritik p. 473 legit: **quor** . . . *non debeamus* || [323]) conf. Aug. Mueller l. l. p. 10 || [324]) sic Mueller || [325]) lege: **coeperunt** || [326]) hoc iam voluit C. F. W. Mueller l. l p 872 || [327]) huius loci concinnitatem et sententiam Spengel De emend. rat. p. 9 sic restituit: *et Aristarchus de aequabilitate* **quom scribit,** *uerborum similitudinem quodammodo* [an *quandam* potius scribendum?] **in declinatione** *sequi iubet, quoad patiatur consuetudo.* C. F. W. Mueller

458, 8 quod est homo ex corpore] quod est | homo ex **anima** quod est ex corpore [*V*] || 11 quorum] quarum [*V**] || 12 copulis] *corr. ex* copulae, *ut vid.* || 459, 1 quae exigunt] quod erigunt (quae erigunt *V*) || 7 de his] de ieis *V* || 11 non debet] non **debeat**[328] [*V**] || 13 possint] possit *V* || 460, 3 obtemperare] **optemperare** || 5 nos singuli] non singuli *V* || quamcunque] **quamcumque** || 6 intelliges] **intelleges** *V* || 461, 3 priore] *sic F* [priori *V*] || 4 atque] atquae || 8 si non sequatur] **si sequatur**[329] [*V*] || quod non sine] **quod sine**[329] [*V*] || 9 errant] erat [*V*] || 462, 2 ad eam] ad ea [*V*] || 7 communem] comunem || 12 sint declinationum, unum] sint indeclinationum unum[330] || 15 quod non sit] quod sit [*V*] || 463, 2 faciat] **faciant**[331] || 3 vacias] uatias *V* || 5 sit] *corr. ex* est it || vacia] uatia *V* || compernis] conpernis || 8 vituperandus] detuperandus *V* || 10 traducat] **traducit** [*V**] || 464, 2 traducit] **traducat** || 3 Apelles] appelles || artifices] **artufices** *V* || 4 Miconos] myconos *V** || 5 Dioris, Arimnae et aliorum] dioros arim · me **etiam**[332] (Diorosaris me etiam *V*) || 7 veritatem] ueteritatem *V* || 465, 2 poena afficiemus] penam afficiemus *V* || 7 oportuit] **oporteat**[333] || 466, 1 a minus] animus *V* || 3 contra rationem] contra ratione [*V**] || 6 si enim] *in rasura scriptum* || 7 tum] **autem**, *ut vid.*[334] || sunt ita] *correctum ex* ad rationem sunt ita || in praesentia] impraesentia || 467, 1 ratione] rationes *V* || 3 aureis] aures || 4 possint] **possunt**[335] || 7 ex meliore deterior] et meliore deteriora [*V*] || perperam dicta] perperam dictam [perperam dictum· *V**] || 9 nunc dicuntur] *sic F* [nunc dicantur *V*] || 10 nunc perperam] num perperam [*V*] || 468, 1 nihilo] nichilo || 5 Lysippus] lisippus || 6 secutus] *om. F V* || 8 non modo quaerant] modo querant [*V*] || 10 nihil] nichil || 469, 1 ne restituatur] ne restituantur [*V**] || nouum] *corr. ex* nouam, *ut vid.* || 4 supellectili] supellectilis [suppellectilis *V*] || 7 retinet quam] retinet quem || 470, 1 ex Graecia] e[336] graecia ||

l. l. p. 868 ante *sequi* pronomen **nos** intercidisse suspicatur || [328]) sic Mueller || [329]) sic Mueller || [330]) scribendum est *sint* **in declinatione,** *unum* || [331]) sic Mueller || [332]) sic Mueller || [333]) sic Mueller || [334]) *tamen* coni. Mueller || [335]) sic Mueller || [336]) item legitur 31, 6. Conf. etiam

allatis] ablatis *V* || 470, 1 sinorum] synorum || 2 capularum] capullarum [*V] || 3 ratio praeter] oratio propter [*V*] || 8 servos] seruor *V** || 471, 1 inductis] sed[337]) inductis [*V*] || 3 non esset analogia] nomen esset analogia [*V*] || 8 an aer et cetera] *om.* *F* [*V*] || quae sunt in his] quae in his [*V*] || 10 septentrionalem] septemtrionalem || contra paribus] contra a paribus || 11 idem] id est || 472, 1 septentrionali] septemtrionali || 2 solstitium] solistitium [*V**] || 3 ἀνταρκτικόν] artiarcticon *corr.* *ex* artiarcti [arti articon *V*] || 5 quotquotannis] quod quotquotannis [*V*] || 7 an contra] ac contra[338]) || 8 a sole] ab sole *V* || 9 in eandem] *corr.* *ex* ad eandem || 473, 1 XXIIII] XXIII [*V*] || 2 creuerunt] *sic* *F* [circumerunt *V*] || 4 analogiam] analogian || 474, 7 ut ex turdis] *sic* *F* [ex turdis *V*] || 8 sui cuiusque] suis cuiusque [*V*] || 475, 1 pisces an e] pisces sane [*V*] || 4 et asino] *om.* *F* [*V*] || 5 quocunque] quocumque || 10 intra paria] *sic* *F* [intra parit *V*] || non omnis] non omnes || 476, 1 quaeque] quaque || 2 sint divisae] sunt diuisae || 3 parteis] partes [*V**] || eae] heae *corr.* *ex* eae || 9 quadripartitam] quadripertitam || 12 Ecquid] et quid [*V*] || 477, 1 alia non] alia ne [*V*] || utraque esse] utra esse [*V*] || 2 quin animadverterint] qui animaduertunt [*V*] || 3 similitudinum] similitudinem [*V*] || 5 non una] *sic* *F*, *ut vid.* [nomina *V*] || 6 lego, legam] lego · lego legam *V* || sic lego] si lego [*V*] || 478, 1 in imperando] imperando [*V*] || 4 esse rationem] esse orationem (*corr.* *ex* esse rationem) *V* || 5 non vident] non uidet [*V*] || 7 analogiam] analogian || 9 sermonis puri] sermonis puli *V* || 479, 1 boum] bouom *V* || 3 qui cum] qui autem[339]) || 4 ex lentibus seminatis] ex natis [*V*] || 5 ex lupinis lupinum] et lupinum [*V*] || 480, 1 facta] factam [*V*] || 3 quoique] quoque [*V*] || 5 eas natura] ea natura *V* || 7 Syros] siros || 8 naturaleis] naturalis || 481, 2 imposuerint] imposierint[340]) || ab Tibure] ab tybere *V* || 3 Tiburtes] tyburtes [*V**] || 4 in tempora] in tempore [*V**] || ab Romulus] ab romulo [a Romulo *V*] || 5 Romuli Romulo Romulum] ro-**

Neue II² p. 763 || [337]) sic Mueller || [338]) sic Mueller || [339]) sic Mueller || [340]) conf. not. ad 97, 5

muli romulum *V** || 481, 7 constantia quas] *corr. ex* inconstantia quas || 9 quod] quam[341]) [*V*] || sit et] **sint** et[342]) || 482, 3 efferri non possint] *om. F* [*V*] || 9 deinceps] deiuceps || 10 dicunt in analogias] dicunt analogias [*V*] || 483, 1 res quae designetur] resque designentur *V* || 4 certum possit] certum possunt [*V*] || 9 in similibus] insimilius *V* || 484, 1 Appula] apula, *item paulo post* [*V**] || 6 ab voce an significatione] aboceana significatione[343]) || 10 significant] *corr. ex* significat || voces] uocem [*V*] || 485, 1 dispariles] disperiles *V* || 4 P. Laenam] plenam [*V*] || 5 forma et] formam et [*V*] || 6 forma similem, cum] formam similem · quo[344]) [*V*] || dicatur] *corr. ex* uocatur || 8 virum significant] utrum significant [*V*] || 11 nihil] nichil || 486, 2 assumat] **adsumat** || 5 imprudenter] impudenter [*V*] || Aristarchum] aristarcum || 7 ridiculum] **deridiculum**[345]) [*V*] || simileis] similes *corr. ex* similis, *ut vid.* || 8 sint de] *sic F* (sint et de *V*) || 9 casibus fit] *sic F* [casibus sit *V*] || simili facie] simile facie || 487, 1 habeat] habeant || 2 facit] *sic F*[346]) (faciat *V*) || uideantur] *corr. ex* uideant || 3 quae sint quaeve desint] quae sunt · quoius dissint[347]) *V* || 4 externa litera] extrema **littera** || X] *om. F* [*V*] || frux] frix [*V*] || 7 fruges] friges *V* || 488, 1 exemptum] exemplum (*corr. ex* exemplis) *V* || 2 frux] frix [*V*] || 3 frugi] frigi *V* || 6 et in minore parte] et si in minore parte *V* || 489, 1 sequi] *om. F* [*V*] || 5 alia paria sint alia disparia] alia disparia [*V**] || 11 pareis] paris || 490, 1 quis facit] qui facit [*V*] || triclinareis] triclinaris || 2 puluinos] *sic F* (puluinas *V*) || 5 ego quidem] **ego** || 6 vestimentum] **uestimenta** || 7 sequemur] sequeremur [*V*] || mulierum stola] *corr. man. sec., ut vid., ex* mulierum toga || 9 simile] *corr. ex* simili || 12 sic ... percubuit] sic percubuit[348]) [*V*] || 13 analo-

---

[341]) **quom** Mueller || [342]) sic Mueller || [343]) lege: **a** *uoce an* **a** *significatione,* id quod vidit iam Neue II² p. 747. Varro ante *u* consonam nusquam formam *ab* adhibuit || [344]) *forma similem* **quom** Mueller. Cf. Spengel De emend rat. p. 4 || [345]) sic Mueller || [346]) *facit* ⟨**ut**⟩ Spengel De emend. rat. p. 14 || [347]) *quae sunt,* **quoiusmodi** *sint* O. Mueller (Emendat. Varron. mantisa in Festi edit. p. XLIV); item, nisi quod *sint* pro *sunt* scribit, Spengel l. l. || [348]) exempli gratia supplere possis: *quod aiunt ut »per-*

giam] analogian *corr. ex* analogiam, *ut vid.* || 491, 1 et in hoc errant] ut in hoc erant [*V*] || 4 a Romulo] **ab** romulo || 5 ovilia] ouilla [*V*] || bovilia] bouilla [*V*] || 6 non esse analogias] esse analogias [analogias *V*] || polliceatur] **pollicetur**[349]) || 492, 2 requirunt] *sic vid. corr. ex* sequi ...., *sed vix potest legi* [sequuntur *V*] || 4 declinatis similia declinat] esse[350]) declinata [esset declinata *V*] || 6 sed ne in] sed in [*V*] || 7 hoc ab huius ab] **hoc ba huius ba**[351]) [*V**] || 9 enim] *sic F, ut vid.*[352]) [*V*] || 10 habent figuras] **habeant** figuras || 11 poterint] **poterunt**[353]) || syllabas] sillabas || 493, 2 inter se quae ternos] inter se quaternos [*V*] || 3 sic quae] sicque [*V**] || 4 hoc E] *corr. ex* hoc est || 5 huius E] huiusce E [*V*] || 7 quorum pars] quorum **par** [*V*] || 494, 2 in nihil] initium[354]) [*V*] || 3 ipsa capit] ira caput [*V*] || 4 quidquam] **quicquam** [*V**] || 6 nihili] nichili || Philolachete] philolacho *V* || 7 omneis] omnis || 8 nihili] nichili || 495, 1 commutatur] commutantur *V* || 7 praenomina] *corr. ex* nomina || 13 Metella] metelle (Metellae *V*) || 496, 1 Ennius Ennia] enuus enua *V** || nonnullis] nonnulla [*V*] || 3 corvum] corbum [*V*] || corvam] corbam [*V*] || 4 non dici] non | non dici || 5 nostrum] neutros [*V*] || 6 apte] apta *V* || ut Terentiam] ut terentium et terentium et terentiam [ut Terentium et Terentiam *V**] || 7 non itidem] non ididem [*V*] || 8 non Iovem] iouem iouem [*V*] || 497, 1 in usum] in usu [*V*] || 2 equus *corr. ex* equis || 3 discrimina] discrimine [*V*] || 4 naturae] natura [*V*] || 5 et cum] et[355]) **tum** [*V*] || 6 dicerentur] **dicebantur** || 498, 2 in doctus] in docto [*V*] || 4 doctas res] **doctam rem**[356]) || 5 mas transit] mares[357]) transit [*V*] || 6 neque femina] neque **feminae**[358])

---

sedit« et »perstitit«, sic ⟨»periacuit« et⟩ »percubuit« quoniam non sit etc. || 349) sic Mueller || 350) conf. Kettner Krit. Bemerkungen p. 5 || 351) sic Mueller || 352) Spengel De emend. rat. p. 7 tradit codicem *eni* exhibere, sed equidem *enī* cognoscere mihi visus sum, quamquam lineola ista satis obscura erat || 353) Spengel l. l. dubitat, utrum codex *poterunt* habeat an *poterint*. Re vera syllaba *runt* per eandem notam scripta est, de qua supra ad 24, 5 dixi || 354) **nihilum** C. F. W. Mueller l. l. p. 797 || 355) *et* particulam non tam ante *tum* quam paulo infra ante *mares* exspectes || 356) sic Mueller || 357) **maris** Mueller || 358) sic

[*V*] || 499, 7 non inter se] interest [*V*] || quodque] quoque [*V*] || 8 communitatem] comunitatem || 11 attinuit] *corr. ex* adtinuit || 12 nostris nominibus] nostri nominibus || 14 Terentia mulier] terentia **femina** [*V*] || 15 tertium genus] terentium genus [*V*] || 500, 2 prima] *om. F* [*V*] || 7 Lucius] lucilius [*V*] || 501, 5 quocunque] **quocumque** || 6 vocabuli] uocabula [*V*] || 11 inique] in quae [*V*] || 12 qui autem] *sic F* [qui tum *V*] || 502, 4 naturam nam] naturam [*V*] || 8 duo] **duae** [*V*] || 503, 1 ut uter, utri] ut utrae id est (*corr. ex* utrae id est) [*V*] || 3 uocabula] *corr. ex* uocalia, *ut vid.* || 4 a duobus] **ab** duobus || 504, 1 argento] aceto [*V*] || dicimus multum] dicimus enim multum [*V*] || 2 multum argentum] **argentum**[359]) [*V*] || 3 cum quae] *sic F* [cumque *V*] || 5 argenteum enim] argentum enim [*V*] || 8 habent plura] habet plura || 9 et genere] **a** genere[360]) || unguenta] et unguenta [*V*] || 505, 1 aliud] aliut *V* || Lesbo] lesbio [*V*] || 2 unguenta] unguentia [*V**] || 3 si item] *sic F* (sic item *V*) || 5 communi] comuni || ut vina] et uina [*V*] || 6 conantur] *sic F* [conatur *V*] || 7 et cum] sed cum [*V*] || 9 putant] putent [*V*] || 506, 2 balneas dicant] balnea dicant [*V*] || responderi] respondere [*V*] || 5 venerint] uenerunt || 10 dixerint] **dixerunt**[361]) || 507, 1 consueverunt] **consuerunt**[362]) || 2 lavatrinam] lauiatrinam [*V*] || 3 consuessent] consuescent [*V*] || 4 scateret] scaterent *V*. || 5 hae] **eae**[363]) || 8 dicantur] dicuntur[364]) || 10 scalam] *sic corr. ex* scalem (scalema *V*) || 508, 1 et natura] **aut**[365]) natura || 3 transeunt e] transeunte || 5 gladiatores dicunt Faustinos] gladiatores faustinos [*V*] || 6 syllabas] sillabas || 7 Casceliani] cascelliani [*V*] || Aquiliani] *corr. ex* aquiliniani || Caeciliani] *om. F* [*V*] || animadvertant] animaduertunt [*V*] || 8 Cascelius] cassellius (Casselius *V*) || 9 Faustius] *corr. ex* faustus || 10 sic a Scipione] si a scipione || 509, 9 cur non dicamus] cur dicamus [*V*] ||

Mueller || [359]) sic Mueller || [360]) sic Spengel De emend. rat. p. 8, ubi totus hic locus emendatur, sed paulo fortasse audacius || [361]) sic Mueller || [362]) conf. not. ad 16, 3 || [363]) sic Mueller || [364]) hic indicativus fortasse ita recipiendus est, ut in proximis verbis statuamus latere corruptelam || [365]) sic Mueller

510, 6 reprehenditur] *sic F* [*V**] || 511, 1 communi] comuni || 4 parteis] partis || 9 rores, roris, rorem] rolem rolis role *V* || 10 Marspiter, Marspitri, Marspitrem] **Maspiter, maspitri, maspitrem**[366]) [*V*] || 512, 4 roris] rois [*V*] || 5 ros] rolis [*V*] || analogiam] analogian || 8 ad pleraque] Ac pleraque *V* || 11 hae oves] **haec**[367]) oues [*V*] || 513, 1 sit casus] esse[368]) casus [*V*] || 8 poterat] **poterit**[369]) || 514, 1 aut aliquam] et aut aliquam *V* || nihilominus] nihil hominus, *ut vid.* || 9 hic Hercules] hic herculis *V* || debuissent] **debuisset**[370]) || 10 haec strus] *sic F* [haec strux *V*] || 11 ostendunt non analogian non esse] ostendunt noua non analogian esse[371]) [*V*] || 515, 1 conveniunt] **conueniant**[372]) *V* || sic et ad] sit et ad [*V**] || 3 nam] *corr. ex* non || plagula] placula [*V*] || 7 alii cupressei] alii cupressi [*V*] || 516, 4 sed neque consuetudo] sed consuetudo [*V*] || 6 dicit huius mani] dici huius manui (dici huius manni *V*) || 8 non sit analogia] non sit in analogia [*V*] || 10 decussis] decusibus [*V*] || 517, 2 omnes] omnis || a dupondio] **ab** dupondio || 4 tressibus] *corr. ex* tresibus || 5 tresses] *corr. ex* treses || tressibus] *corr. ex* tresibus || cum sit] confido [*V*] || 6 ab eo sic] habeo et hoc tresis · confido sic [*V*] || ad centussis] a centussis [*V**] || 7 non significat] non significans [*V*] || 10 millenarium] mille, quartum [*V*] || 518, 1 millia] **milia** [*V**] || 5 cum as sit] cum adsit [*V*] || dupondius] dipondius [*V*] || 8 hoc aere aeneaque] hoc ab aerea eneaque [*V*] || 10 ad centussis] ad ducentussis [*V*] || 519, 1 eiusmodi habent] **eiusdem modi**[373]) habent || 3 habet rationem] *sic F* [habere rationem *V*] || 9 mil-

[366]) sic Mueller || [367]) conf. Mueller ad Varr. L. L. V § 98 et Neue II² 207 sq. Varroni nominativus pluratívi numeri in genere feminino est *hae*, ubi proximum vocabulum a consona littera incipit (conf. 440, 8; 440, 9; 517, 9; 558, 3 [bis]; 573, 12; 574, 1; 590, 12; conf. etiam 392, 8 et 485, 10); 573, 9 *hae hic* verba corrupta esse apparet; 345, 1 *haec* positum quidem est ante consonam, sed legitur in fragmento Plautino; num denique 80, 9 *haec* re vera femininum exprimat, quod nonnulli viri docti crediderunt, admodum dubium est (ceterum proximum vocabulum a vocali incipit || [368]) **esset** Mueller suadente Spengelio || [369]) sic Mueller duce Scioppio || [370]) sic Mueller || [371]) exspectes *non ostendunt analogian non esse* || [372]) sic Mueller || [373]) sic Mueller

liariis] militaris [*V*] || 519, 10 loquuntur] **loquontur** *V* || 11 millia denarium] **milia** denaria [*V*] || 12 millia] **milia** [*V*] || 520, 1 infinitam] *sic F* [infinitum *V*] || 3 drachmis] et rachmis *V* || uiris] *correctum ex* utris *V* || 1 triumvirorum] centumuirorum *V* || decemvirorum] *om. F* [*V*] || 7 una novenaria] una non nouenaria [*V*] || 8 quae omnia] qua omnia [*V**] || 9 ad nouem] *sic F* [nouem *V*] || 521, 1 ad unum] ad unam [*V*] || et hinc] et · V · hinc [*V*] || 2 novem et nonaginta et nongenta] LX et nungenti *V** || 3 deorsum] **deosum** || 4 ab uno ad nongenta] ab uno DCCCC [*V*] || 5 ad nongenta] ad nungenta [*V*] || millia] **milia** [*V*] || 7 millia **milia** [*V**] || 10 denarius] denarios [*V*] || a decem ad nonaginta] decem ad LX (decem ad IX *V*) || 522, 1 a centum ad nongenta] a centum DCCCC [*V*] || 2 milliariae] miliaria[374]) [*V*] || et tres] etres [*V*] || 4 deciens] decies [*V**] || minorem] minores [*V*] || 6 analogian] analogiam || ut deciens] ut decienis *V* || 523, 1 sic hoc deciens] *corr. ex* sic hoc decies [si hoc deciens *V*] || nec eo] **neque**[375]) eo || 3 commune] comune || 4 *ὁμωνυμίαν*] omonimyan *V* || 5 *ὁμωνυμία*] omonimya *V* || quo minus] obliqui casus quo minus [*V*] || 7 graecanice] grecancaene (graecancene *V**) || 8 nomen et] nominet [*V*] || 9 significabit] significauit [*V*] || 524, 5 declinata et sunt quas] declinata quas [*V*] || *συνωνυμίας*] synonimyas (sinonymias *V*) || 6 Sappho] sapho [*V**] || Geryon, Geryonus, Geryones] gerion, gerionus, geriones [*V*] || 8 analogian] analogiam [*V*] || 9 praehenderit] **prenderit** || 525, 10 trisyllabum] trisillabum || 12 hic quoque] hic hic quoque || 526, 1 adiiciam] **adiciam** [additiam *V*] || 7 emimus] *sic corr. ex* et minus, *ut vid.* || 9 aliunde] aliude || in his cuiusmodi] inis[376]) cuius modi || 10 succo · Si] sucosi[377]) [*V**] || 11 igitur idem] *corr. ex* igitur sequitur idem || 12 re-

---

374) **miliariae** Mueller || 375) sic Mueller || 376) *in asinis* coni. Lachm. in Lucr. III 614 p. 176 coll. Varr. R. R. II 6, 3, sed etiam in iis quae praecedunt nominativus *aetas* ineptissimus videtur; itaque pro codicis verbis *ut in equis aetas ut inis cuius modi faciant pullos* simpliciter scribendum puto: *ut in equis* **et asinis** *cuiusmodi faciant pullos* || 377) scribendum est **suco · Si**

prehendendus] repraehendundus [378]) *V* ‖ 526, 12 dissimilitudinem] similitudinem [*V**] ‖ 527, 6 a natura] **ab** natura ‖ 10 nominationum] nominatiuom *V* ‖ analogiam] analogia [*V*] ‖ 13 possint] possit [*V*] ‖ 528, 1 temporum] tempora [*V**] ‖ 5 cum dicant] *sic F* [cum dicat *V*] ‖ similiter] simile [*V*] ‖ 6 ut legi] ut legerem [379]) *V* ‖ perfectum] **perfectam** [379]) [*V*] ‖ 7 legam et lego] lego et legam et lego [*V*] ‖ inchoatum] **inchoatam** [379]) [*V*] ‖ 529, 3 rationem constare] ratione constare [*V*] ‖ 12 percussi] *corr. ex* perfussi ‖ 13 feriam ferio feriebam] feriam feriebam [*V*] ‖ et item] *om. F* [380]) [*V*] ‖ 530, 6 verba infecta] uerba infecti [*V*] ‖ 13 et formis] *om. F* [*V*] ‖ 15 in omnibus] *corr. ex* in nominibus ‖ 531, 2 analogian] analogiam ‖ 4 etiam hoc] etiam in hoc [*V*] ‖ 7 si enim] sic enim [*V*] ‖ 9 habeant totidem] habent totidem ‖ 11 infecta solum] infectaba [381]) solum *V* ‖ et absenti] aut absenti [*V*] ‖ 13 quae sunt fatendi] quae sunt imperandi [*V*] ‖ 532, 3 discrepat] discrepant ‖ 4 si quid deest] *sic F* [si quid est deest *V*] ‖ 7 rectos casus] **rectus** [382]) casus ‖ 11 nihilominus] nichilominus ‖ 13 formulam] *corr. ex* formam iam, *ut vid.* ‖ 14 possunt] **possint** [383]) ‖ 533, 1 rectus nonnunquam] rectus **casus** nonnunquam [*V**] ‖ 2 quod in duo] quod **id** [384]) duo [*V**] ‖ 9 longum pluit luit] longum pluit [*V*] ‖ 10 in venditionis lege] inuenditiones lege ‖ 13 sacrifico et sacrificor] sacrificio et sacrifico *V* ‖ et lavat] relauat [*V*] ‖ 14 dum sacrifico] dum sacrifici [385]) [*V*] ‖ 534, 2 nec dicat] ne dicat [*V*] ‖ 3 dicit piscis ego] *corr. ex* dicit ego ‖ 6 ut I sit] ut T sit [*V*] ‖ 8 mendum] *corr. ex* mendunt ‖ 535, 2 lavantur] **lauatur** [386]) [*V**] ‖ 3 nutrix lavat] nutrix laua ‖ 7 e balneis] e ualneis

---

[378]) scribendum est **reprehendundus**, conf. etiam C. F. W. Mueller l. l. p. 422 ‖ [379]) C. F. W. Mueller l. l. p. 422 hunc locum sic restituit: *quae sint ut* **legi, rem** *perfectam significare, duo reliqua .... inchoatam* ‖ [380]) *et item* recte delevit Mueller ‖ [381]) **infecta uerba** coni. Spengel (Emend. Varron. p. 10, adnot. 21), reposuit Mueller ‖ [382]) sic Mueller ‖ [383]) sic Mueller ‖ [384]) sic Mueller ‖ [385]) rubrum istud punctum, quo, sicut visum est Victorio, *τὸ ληγόμενον i* in *sacrifici* expunctum est, per casum aliquem positum videtur eodem minio, quo in proxima codicis pagina titulus libri X exaratus est ‖ [386]) scribendum

V || 535, 9 lavatus] **lautus**[387] || 12 haec quod] *corr. ex* haec quae || haec quoque] *om. F* [hae *V*] || 14 asserunt] *sic F*[388] (asserint *V*) || 536, 1 ab dolo] *corr. ex* ad dolo || 4 ut in Myrmecidis] uti mur me ci dis (uti murnecidis *V*) || 5 quom similitudo] quo similitudo [*V*] || 7 praeposita] *corr. ex* proposita || non esse] nosse [*V*] || 10 utrumque] uterque [*V*] || 537, 2 ad] at si ad *V** || dissimilitudines] similitudines || 3 quare] *om. F*[389] || 5 neo veho] neo **ruo**[390] (*corr. ex* meorum) [*V*] || 6 meas] **meo meas**[390] [meo as *V*] || 7 nes vehis] **neo nes ruo ruis**[390] [*V*] || suas] **suam**[391] || 8 formas] **formam**[391] || 9 analogian] analogiam [*V*] || 538, 1 ab singulis] *sic F* [a singulis *V*] || 2 amo, amans] *corr. ex* amo amas || et amaturus ab amabar] et ab amaturus amabar *V* || 4 quidque] quicque [*V**] || 5 in mulieribus] in muliebribus || 6 eiusmodi] **eiusdemmodi**[392] || 13 utrumque .... sic] utrumque sic [*V*] || 539, 4 repudiant] *corr. ex* repudiat || 13 quae non duobus] non in ,duobus [*V*] || 540, 6 confecissent] conficissent || 7 nihil egissent] nihil legissent [*V*] || 10 dissimilia ut] dissimilia sunt ut [*V*] || 12 natura] *om. F* [*V*] || 541, 1 muraenae] nerene (*corr. ex* merene) [*V*] || mustellae] mustelae [*V**] || 4 in declinationibus] in inclinationibus [inclinationibus *V**] || 7 confitendum] conferendum [*V*] || itemque] item quae *V* || 9 communis] comunis || quodammodo] quo quando [*V*] || 542, 1 communis] comunis || 6 demonstraturus] **demonstraturum**[393] || absolverit] absoluerim [*V*] || 7 de declinatorum] *sic F* [declinatorum *V*] || forma] firma [*V*] || *Libro X inscriptum est:* M · TERENTI · VARRONIS DE LINGVA LATINA AD CICERONEM LIB · VIIII EXP · INC · X · | 544, 4 dicerentur] dicentur [*V**] || similitudinem] dissimilitudinem [*V*] || 5 quarum] *corr. ex* quorum || 6 debuit] debita [*V*] || 8 continentur] continent [*V*] || 10 λόγον] logon [*V*] ||

uidetur **lauat** *et lauatur* || 387) conf. Neue, Formenl. II² p. 558 || 388) *asserunt* per eandem notam scriptum est de qua supra dixi (ad 24, 5) || 389) recte delevit Mueller || 390) sic Mueller || 391) sic Mueller || 392) sic Mueller || 393) teste codice Florentino Varro hic modo Plautino ante infinitivum futuri pronomen reflexivum omisit, nec dissimiliter 423, 1 sq. et 571, 8 locutus videtur esse

544, 10 proportio] proportione [*V*] || quod dicunt] quid dicunt [*V*] || 11 ἀνάλογον] analogon [*V*] || 545, 1 analogian] analogiam || anomaliam] anomalia [*V*] || 6 res plerasque] *prima manu in rasura scriptum, ut vid.* || videtur habere] **habere uidetur**[394] *corr. ex* uidetur habere, *ut vid.* || 10 dicitur dissimile] *corr. ex* dicitur dissimili || 13 nam simile] nam **similis**[395] *corr. ex* nam simile || 16 pluris] plures [*V*] || 546, 3 corporis simili] corporis **filo**[396] *V* || 4 proxume] *corr. ex* proxime [proxime *V*] || 6 putant] **putent**[397] [*V*] || 7 vocent] **uocant**[398] || 10 quodcunque] **quodcumque** || 547, 3 subiiciunt] **subiciunt** [*V**] || 4 fit ut] fuit ut [*V*] || 6 cum simile] *corr. ex* quoniam simile || quoi parti] quincui parti [*V*] || 8 sit et non sit] sit · non sit [*V*] || 9 parteis] partis || 12 partes] partis || ut similis dicantur] similis habere · dicuntur [*V*] || 548, 2 alterum significat] alterum non significat [*V*] || 8 nemus] numerus [*V*] || 9 quod utrumque] quod cum utrumque[399] [*V*] || 10 eis certae] eas certe [*V*] || 549, 1 genere est] genere nominum sint eodem est [*V*] || dicitur] *corr. ex* dicitur dicitur || 2 essent] esset [*V*] || 4 et hic nemus] *sic F* (aut hic nemus *V*) || aut hoc lepus et hoc nemus] aut hoc nemus hoc lepus (aut hoc lepus hoc nemus *V*) || 7 sintne, quaeret] sint · ne queret || 8 vitaverint] **uitauerunt**[400] || inceperint] **inceperunt**[400] || 11 Dionysius Sidonius] dyonisius sydonius || 550, 2 eadem] eidem [*V*] || 3 quadraginta] quadringenta *V* || 4 retulit] rutulit[401] *V* || literas quatuordecim] litteras XIIII [*V*] || in literas octo] **VIII**[402] [*V*] || 7 verborum] uborum || 8 ad quae] atque *V* || 9 exigi] exegi || 551, 2 conferatur] conferetur *V* || 8 analogia] analogiam || 12 similitudinum quae] *corr. ex* similitudinem quae, *ut vid.* [similitudinis quae *V*] || 15 alia declinantur] alia declimantur || 552, 1 a limo] **ab** lima [a lima *V*] || 8 a nomine alio] a nomine aliae[403] [*V**] || 9 Roma] **romae**[404] [*V**] ||

---

394) sic Mueller || 395) sic C. F. W. Mueller l. l. p. 873; conf. tamen 547, 8 || 396) *corporis, filo* probavit Lachm. in Lucr. V 571 p. 300 || 397) conf. not. ad 46, 2 || 398) sic scribit Spengel, Ueber die Kritik p. 448 || 399) **quom** *utrumque* Mueller, *cum utrumque* Spengel De emend. rat. p. 6 || 400) sic Mueller || 401) **rettulit** Mueller || 402) *octo* Mueller || 403) *a nomine aliei* coni. Spengel De emend. rat. p. 4 || 404) sic Mueller

552, 14 ad rationem] ad orationem [*V*] || 553, 8 communi] comuni || 9 et languescit] *om.* *F*[405]) *V* || e populi] e **populo**[406]) [*V*] || 10 imperio] **imperito**[406]) || loquendo] loquenda || 11 anomalia] *sic man. pr.* anamalia *man. posterior, ut vid.* || 12 declinat a natura] declinata natura [*V**] || 554, 2 docilis facilis] docilis **et** facilis || 9 vocum quam rerum] rerum quam uocum [*V**] || 555, 1 dividendum] ab diuidendum *V* || 2 harenam] **arenam** || 8 adscribimus] ascribimus [*V*] || 10 parteis] **partis** || 11 finitum et infinitum] neque finitum [*V*] || 556, 7 sed] *om.* *F* [*V*] || 11 diriguntur] **deriguntur**[407]) *V* || directi] **derecti** *V* || 12 latrunculis] latrunculus [*V*] || 557, 1 directi] **derecti** *V* || 3 appellantur] expellantur [*V*] || 4 directorum] **derectorum** *V* || genera] genere [*V*] || forma · Dicam] formam dicam [*V*] || 7 *post* nominatiuum *duae fere paginae vacuae relictae sunt, in margine ascripsit prima manus:* hic desunt tria folia in exemplari *V* || 558, 1 lata et alba] *corr. ex* lata alba || 6 curso] cursu [*V*] || 7 communis] comunis || 8 quodcunque] **quodque**[408]) [*V*] || 9 et maxime] **maxime** || 13 ubicunque] **ubicumque** || hae] eae [*V*] || 559, 1 proximae] **proxumae**[409]) || 2 potens] potes[410]) || 6 soleant] solet *corr. ex* solent, *ut vid.* (solent *V*) || 13 Spurinna] purinna *V* || 560, 3 apparet] appellarit *V* || 4 a praetor] *corr. ex* praetor || 561, 1 illis] **illos**[411]) [*V*] || 2 ignorentur] ignorent[411]) [*V*] || sic latiorum] si latiorum [*V*] || 9 nominatuum] nominatiuom *V* || 10 esse tangere] est angere [*V*] || 14 unum alia ut] unum ut [*V*] || 562, 3 sint] **sunt**[412]) [*V**] || hic et haec] **hic haec** *V* || 4 quae quorum] quae et quorum [*V*] || 5 non necesse] necesse [*V*] || 7 sed habent] si habent [*V*] || 9 lego] logo || 563, 2 optandi] opandi || 4 sintne habet] sum ne habent [*V*] || sitne haec] sint ne haec [*V*] || 7 a semel] **ab** semel || 564, 2 *post* ge *duae fere paginae vacuae relictae sunt, in margine ascrip-*

---

[405]) verba *et languescit* delenda sunt || [406]) fortasse legendum est: *e populo multiplici* **et** *imperito.* Conf. ea quae Varro supra dixit: *quod declinantes imperite rebus nomina imponunt.* Similiter 579, 2 || [407]) conf. Aug. Mueller p. 5 || [408]) sic Mueller || [409]) sic Mueller || [410], scribendum est **potest** || [411]) *si illos* ..... **ignores** scripsit Mueller || [412]) sic Mueller

tum est: hic desunt folia III in exemplari *V* || 564, 4 et ab eo casu] *sic F* [ut ab eo casu *V*] || 6 utrobique est et] utrubique et *V* || 14 amor et amoris] amor et amor et amoris || 565, 2 materia] a materia [*V*] || 4 singulare] singularem [*V*] || 9 quae a Graecis] agrece[413]) [a greco *V*] || vocatur] uocantur [*V*] || ἀνάλογον] analogon *V* || 12 res alterae duae] *corr. ex* alterae res duae || 566, 2 λόγον] logon [*V*] || ἀνάλογον] ana logon [*V*] || 3 ἀνάλογα] analoga [*V*] || 5 similitudinem esse] *sic F, ut vid.* [similitudine esse *V*] || 7 in argento] in argumento [*V*] || sembellam] singulam [*V*] || 8 utrobique] utrubique [*V*] || 9 et argento] et **in**[414]) argento [*V* *] || rationem] *corr. ex* significationem || cum dicimus] tum dicimus [*V*] || 567, 5 subtilius] suptilius || 6 audiri] **audire**[415]) [*V*] || exspectare] expectare || 7 commune] comune || ne exspectes] expectes (exspectes *V*) || 10 si cum] **sic**[416]) cum [*V*] || 11 nam quam rationem] nam rationem [*V*] || 568, 2 sic est] *corr. ex* si est, *ut videtur* [si est *V*] || sicut ad] si ad [*V*] || 4 dicuntur in quo] dicuntur **ea**[417]) in quo [*V*] || 6 sic est] sic si est [*V*] || temporibus] teporibus *V* || 10 Aristarcho] aristarco [*V**] || cum dicunt] cum **dicuntur**[418]) [*V*] || 12 dissimile esse] dissimilem esse || amorem dolori] amorem et dolorem [*V*] || 569, 3 sit una] sic una [si una *V**] || directa] **derecta** *V* || 6 ducenta, quadringenta] **ducenti · quadringenti**[419]) [*V*] || 8 λόγους] **logoe**[420]) *V* || faciunt] **faciant**[421]) || 570, 1 ut unus] ut unum || 8 *post* genus *nullum lacunae indicium* [*V*] || 9 Albius] *corr. ex* Albus || Albio] *corr. ex* albo || 11 vicenaria; tria] uicenaria atria [*V*] || 17 ad unum] *corr. ex* ad nunum || 571, 1 a septem] **e**[422]) septem *V* || citharae] cytharae || 5 medici] midici || in aegrotis] inegrotos [*V*] || 8 quartus, et qui est] quartus, qui est [*V**] || 10 coniunctae sunt] coniunctae sint [*V**] || 13 ad lego] ab lego *V* || ad legam] *sic F* [a legam *V*] || 572, 4 quoiusque generis] cuius generis

---

[413]) pro codicis verbis *proportione agrece* coni. Wilmanns p. 80: **proportionis; ea graece** || [414]) sic Mueller || [415]) sic Mueller || [416]) sic Mueller || [417]) sic Mueller || [418]) sic Mueller || [419]) sic Mueller || [420]) conf. not. ad 64, 3 || [421]) sic Mueller || [422]) sic Mueller

V || 572, 5 lego ad legebam] lego et legebam [*V*] || 8 item necatus] Item haec · catus [*V*] || necabor] *om. F* [*V*] || 573, 1 natura analogia] analogia [*V**] || 4 tria unum] *corr. ex* trianum || 5 quadripartita] **quadripertita** || 9 a recto] ac recto (*corr. ex* ab recto) [*V*] || 10 descendunt] **discedunt**[423] [*V**] || 12 hi Boebiei] hi abiei, *ut vid.* (hi aebiei *V*) || hae Boebiae] hae bebiae *V* || 574, 1 his Boebieis] his bebieis [*V*] || 2 ab duobus] **a** duobus [*V*] || 4 alia ab] *sic F* (alia *V*) || 7 aut a re] aut re [*V*] || 10 dolus] *corr. ex* solus || 13 si sit similis] si sit simile [ab hoc simile *V*] || 14 serue] *sic F* (seruae *V*) || item in cervus] item ceruus || 575, 1 cerue] *sic F* (ceruae *V*) || commune] comune || 2 figuras vocis] *non potui legere* [figura uocis *V*] || 9 ut prosas] **uel prosus**[424] || rosas] rusus[425], *ut vid.* || 11 habebit] **debebit**[426] [*V**] || 576, 1 at declinat] *sic F* [ac declinat *V*] || 3 multitudine] *corr. ex* multitudinum || 6 proficiscatur] proficiscantur [*V*] || 8 aliquo casu] aquo casu *V* || 10 ac declinatuum] ac declinatum, *ut vid.* [*V*] || 11 Martis] martes, *ut vid.* || debuit] **debeat**[427], *ut vid.* || 15 ut quid sit] ut quod sit || 577, 2 tamen eam] tamen ea [*V**] || 3 ostenderunt] **ostendunt** || 4 proficisci] proficisse [profecisse *V*] || oportet] de litteris ostendunt oportet [*V*] || 5 potius ab] potius quam ab [*V*] || 9 principiis] principibus [*V*] || 578, 2 trabs] trabes [*V**] || ex C] **et**[428] ex C [*V**] || dux] duces [*V**] || si] *om. F* [*V*] || 4 assumere] **adsumere** || 6 multitudinis] multitudines [*V*] || 7 debet] debent (*corr. ex* debet) [*V*] || possunt] possint[429] || nonnunquam] *sic F* [nunquam *V*] || 11 dextram sinistra] dextras sinistra || 12 singularibus multitudinis] singularibus multitudines [*V*] || 16 facile enim est] facile **est enim**[429] || 579, 3 quocunque] **quocumque** || 5 depravabit] deprauauit *corr. ex* deprauabit || 6 impositiciis] **inpositiciis** || 7 non multa in] non multae in [*V*] || 8 ab libidine] **a** libidine || 10 contra] contraria [*V*] || id illum] inillum[430] [*V*] || 580, 1 varie-

---

[423]) sic Mueller || [424]) sic Mueller || [425]) *rosus* Mueller || [426]) sic Mueller || [427]) sic Mueller || [428]) sic Mueller || [429]) **possit** recte Mueller || [430]) fortasse **initium**? Conf. 27, 11 sq.

tatem discere] uarietate discernere [*V*] || 580, 3 in I] *corr. ex* in ui || hoc levi] hac leui [*V*] || 5 analogia tria] analogia atria [*V**] || 6 alterum quod] alterum alterum quod [*V**] || 13 harmonicae] armonicae || 581, 3 Iuppiter] iupiter [*V*] || marspiter] *sic F* [Maspiter *V*] || 5 proportione similia] *om. F V* || utrumque] **utraque**[431] [*V*] || 11 significant] significant || 12 quidquam] **quicquam** [*V**] || 14 subiungantur] subiungatur || caculae] **catulae**[432] [*V*] || 582, 1 esse biga] esse a biga [*V*] || 3 una duae] unae duae [*V*] || principium] principum || 8 scripserunt] *corr. ex* dixerunt || 14 adventitium] **aduenticium,** *item paulo post V** || 16 sutori et pistori] sutori pistori [*V**] || 583, 1 Peleus] peles || 2 omnis] **omnes** || 6 hoc] **haec**[433] *V* || 9 Accius] *corr. ex* accium || nolet] nollet [*V*] || malet] mallet [*V*] || 10 adventitia] **aduenticia** [*V**] || 11 plurimum] plurimus[434] || 13 nothae sint] notae **fiunt**[435] (notae sint *V*) || 584, 1 Bacchides] bachides [*V*] || Chrysides] chrisides || 2 iuniores] minores *V* || Chrysides] chrisides || Bacchides] bachides (Bachidis *V**) || recentes] regentes *V* || 3 Chrysidas] chrisidas || Bacchidas] bachidas [*V*] || 4 maxume] maxime [*V*] || sequuntur] **sequontur** *V* || 9 ut dixi] ea ut dixi (ea dixi *V*) || rebus in] rebus **et** in || 585, 1 in utroque] *sic F* [utroque *V*] || 586, 3 dirigitur] **derigitur** [*V*] || 4 nam quae prior] **nam prior** [*V*] || 7 communi] comuni || 10 omnes] omnem || 587, 2 obscuritates] *corr. ex* obscuritas || 8 communi] comuni [*V**] || 9 orationis] *sic F* [*V**] || vocalis] uocabulis [*V*] || 10 et minima] eo minima *vel* ea minima, *ut vid.* [eo minima *V**] || declinationem] *corr. ex* declinationis || 11 tum quom] tum quoniam [*V*] || 12 et in figura] est in figura [*V*] || transitum] e transitu *corr. ex* etransitum || 588, 5 communi] comuni || 7 has cervices] hac si ceruices [*V*] || 10 omnis partis] *sic F* (omnes partes *V*) || amo] amabo || iuvo] uiuo || 11 iuvor] uiuor || 14 potui, informavi] potuit[436] informauit, *ut vid.* || 589, 3 dicunt] dant *V* || 5 et

---

[431] sic Mueller || [432] sic Mueller || [433] sic Mueller || [434] pro *nominatos plurimus* scribendum videtur **nominatus** (sic iam Mueller ex coni. Spengelii) **plurimos** || [435] sic Mueller || [436] si de lectione cer-

huius] *sic F* [huius *V*] || 589, 7 quem volumus] quae uolumus *V** || 8 nomen quoius] non cuius [*V*] || 10 quidquam] **quicquam** *V** || 590, 1 nihili] a nhili (*corr. ex* anhili) *V* || 2 nequidquam] **nequicquam** *V** || 3 declinentur] declinetur *V* || 7 vocabula quae] uocabula **quattuor**[437] quae [*V**] || 8 socerum socrum] soceros socerum [*V*] || 11 ut sint res] ut sint tres [*V*] || 15 hosce asses] hosce asces || 591, 1 his tres] **hi**[438] tres [*V**] || 3 ut sit] ut **fit**[439] [*V**] || 4 opus fuit] opufuit[440]

---

tius constaret, *potuit* scripturam tamquam tolerabilem significarem || 437) sic Mueller || 438) sic Mueller. || 439) sic Mueller || 440) hanc formam probavit Laehm. in Lucr. I 186 p. 29. Conf. tamen Spengel De emend. rat. p. 7

Lipsiae, typis Breitkopfii et Haertelii.